

BYLAE A.

Die volgende prysdigters se gedigte wat in dié bylae opgeneem is.

1. Jakob Mokoka.
2. Ditlhong Dipale.
3. Mmopi Senosi.
4. Tlala Manyeneng.
5. Ds. S.S.D. Matshego.
6. Makgotla Thebe.
7. Pitso Senwedi.
8. Ntswejakwena Toonyane.
9. Pule Seane.

Pulo ya Palamente

- Okomelang kwa ntle
lo bone! lo bone! semariri(1) o etla.
O tshotse melamu o tshotse phetlane;
o tshotse le dira-ga-di-bonwe;
a be a etsa le mabopa-a-bopa.
5 Dipheko tsa marumo a go tlhabanela setshaba
a tle a tshele ka rona matibogo
ke ene motshelakgabo-a-batho.(2)
Tlhwa tsebe! kana bone
10 bone ne ba re o sethotho,
ba nyatsa Kgosi
a nyatswa ke matona a gagwe(3)
ba re gakaletsa morena.
Kgosi ya ba ya thothomela mmele.
15 Ka bona a tsutsubanya sefatlhego
ka be ka bona a roromisa melomo
ga thiba le meuwane,
pula ya ba ya sarasara;
magadima a benya lebeke-beke
20 tladi ya batla e re kgekgethela(4) nageng.

Die opening van die Parlement

- Loer na buite
sien, sien, die harige(een) kom aan.
Hy het kieries en 'n slaanstok;
hy het ook geheime werktuie by hom;
hy het ook toe soos 'n brommer gebrom.
Medisyne vir die assegaai wat gebruik word om
vir die nasie te baklei
sodat hy saam met ons deur die driewe kan gaan
dit is hy, die vermaner van die mense.
Spits jou ore! want hulle
hulle het gesê dat jy dom is,
hulle minag die kaptein
hy word geminag deur sy ministers
en die kaptein vir ons baie kwaad laat word.
En die kaptein se lyf bewe toe.
Ek sien toe hy plooi sy voorkop
en ek het toe gesien sy mond bewe
en die misweer het toe 'n skans gevorm,
en die reën het toe saggies geval;
die bliksemstrale het helder geblink
en die weerligstraal het ons toe amper in die
veld vernietig.

Banna ba inamisa melala;

tshadikgolo ba tshema-tshema dikededi.

Mphe kgomo ke bokile Morena

25 o be o mphe le marothodi a le mararo

re tle re je makgomane.

Mokatane o dumisa mala

le mabele a fetoga ditlhatsana, (5)

kana go nwa metsi a sego ga se go lalela.

30 Etsa kgosi Manyane le kgosi Sebogodi (6)
ge ba nesa pula maloba;

megobe e ne e tlala bophala-phala.

Basadi ba e gella thoko le gare;

ba tshaba kwena go phamola.

35 Ka be ke kopana le mosadi wa kgosi

a rwele kgamelo;

a e rwele mme a tlhoka dipugo. (7)

A be a buga ka menwana ya yatho

ya re bangwe ba gana go buga.

40 Go ne go gana bo sephura-marapo (8)

ba gana le go go katisetsa (9) ditsela.

Die mans laat toe hulle hoofde sak
(nekke gebuig);

die ouvrouens het toe trane gestort.

Gee my 'n bees, ek het geprys Kaptein

en gee my ook drie druppels reën

sodat ons merankies kan eet.

Die makataan verbly die maag

en die koring skiet saad,

want om water uit die skepding te drink, is nie
om aandete te nuttig nie.

Maak soos Kaptein Manyane en Kaptein Sebogodi
toe hulle nou die dag reën veroorsaak het (dit
laat reën het);

die reënwaterpanne het blinkvol geraak.

die vroue het toe aan die kante en in die middel
geskep;

hulle was toe bang dat die krokodil hulle sal gryp.

Toe het ek die kapteinsvrou ontmoet

terwyl sy 'n emmer dra;

sy het hom gedra maar geen drywende takkies
gehad nie.

Sy het van die mense se vingers drywende
takkies gemaak

en toe het die ander geweier om te keer dat die
water uitspat.

Dit is die opposisie wat geweier het

hulle het ook geweier om die paai vir jou

gelyk te maak.

Matlapa a leta a re bolotsa menwana.

Mphe kgomo; ke bokile Morena.

Batswana ba ba filwe kgosi e tletse nonofo;

45 a tletse nonofo, a tletse nonofo, a tletse nonofo.

Mme ge e kare motlha yo mongwe a tenega,
pelo ya gagwe ya tlala bodila;
ya tlala bodila
bodila-dila, botsatsarra.

50 Se kwate(10) jalo morwa kgosi,
kana ga o kwata(10) jalo o ka re bolaya
wa gata motho ka leroo le legolo la
Motshweneng.

Kgosi e kwata ka go gagasela, Morena,
re tle re go tlwaele
re se ka ra falela ditshaba.
Motse o bokwa ka dithesa, kgomo e tshunyana
batlhanka ba rata mmala.

Nyeleu le legolo Segabariele,
sephamolabatho, (11)

60 O ne a tswetse kantoro tsa gagwe
le dibuka a di beile,
e letile kgwedi e le botshelela.(12)

Die klippe was reg om die tone wat uitsteek
te beseer.

Gee my 'n bees; ek het geprys Kaptein.

Die Tswana's is 'n kaptein gegee wat dit
kan vermag;

wat vol mag is, wat vol mag is, wat vol mag is.

Maar as hy een of ander tyd kwaad word,
word sy hart vol bitterheid;

word hy vol bitterheid
bitterheid, bitterheid, galbitterheid.

Moenie so kwaad word nie kapteinseun,

want as jy so kwaad word kan jy ons doodmaak
en trap 'n mens met die groot poot van die
Bobbejaan.

Die kaptein se woede vind weerklank, Kaptein,
sodat ons jou kan gewoonnd raak

sodat ons, nie tussen die ander stamme verdwyn nie.
Die stat word vereer met blomme, blesbees
die bediendes hou van die kleur.

Groot engel Gabriël, jy wat mense gryp,

Hy het sy kantore gesluit
en sy boeke gebêre,

terwyl hy vir die sesde dag van die maand wag.

A re kgosi e tle e tshela ka rona matibogo,
ka e le ene motshêlakgabo-a-batho.(2)

Nna ga ke boke ke tshwaa mabaka
nka mmoka ka moso o godile,
o godile o kana ka tsiamopo;
o kana ka leokotsane,
o kana ka boabakgomo garataro,
mme ke mokwepa o a tshabega.

70 Tonakgolo ga e tshabe lepapa.(13)

Tshadikgolo, bomme, ba tshaba le go mo seba.

Masiela a lela go mo utlwela;
mogolokwane wa mosadi o kwa lempheng(14)
o o marago matona o se ke a ngala.

75 A tle le boloko a tle go kgopha Morena dinao
kgosi a tle a tshela le rona matibogo,

ka e le ene motshelakgabo-a-batho.(2)

Ke go bokile, mckgekgethisi(10) wa tladi ya
Bophuthatswana.

Hy sê die kaptein moet saam met ons deur die
driewe gaan,

want dit is hy wat die mense berispe (vooruitgaan).

Ek prys nie, ek noem net feite

Ek sal hom môre prys, hy is groot,
hy is groot, so groot soos 'n swerm treksprinkane;
hy is so groot soos 'n suikermier,
hy is so groot soos 'n geskenk van drie beeste,
maar hy is 'n mamba, hy word gevrees.

Die President is nie bang nie; hy hardloop nie
weg nie.

Die ouvrouens, moeders, is bang om hom te
beskinder.

Die suigelinge huil as hulle van hom hoor;
selfs die gejuig van die vrouens hou nie aan nie
sy wat groot boude het en nooit kwaad word nie.
Sy neem beesmis en reinig die President se voete
sodat die kaptein saam met ons deur die driewe
kan gaan,

want hy is die berisper van mense.

Ek het jou geprys, die stukkenkapper van die
weerligstraat
van Bophuthatswana.

No. 1

Die prysgedig is aan President Mangope voorgedra met die opening van die Eerste Bophuthatswana Parlement.

- 1) Semariri is afgelei van, se se mariri, dit wil sê, dit wat hare het bv. 'n leeu.
- 2) Saangestelde prysnaam, afgelei van mo-tshela-kgabo-a-batho; hy wat kole op mense gooi; hulle berispe.
- 3) Party van die Ministers het weggebreek, onder andere Kapteins Maseloane en Toto, en ander politieke partye gestig.
- 4) Kan ook vertaal word met uit mekaar kap of stukkend kap.
- 5) Kan ook vertaal word as: die koring word/verander soos/in boompies.
- 6) Kapteins Sebogodi en Manyane was vroeëre Hurutshokapteins en President Mangope is vernoem na Kaptein Manyane.
- 7) As die Tswanavroue gaan water skep en dit in 'n emmer of kalbas op die kop terugdra, het hulle gewoonlik takkies of gras bo-op die water geplaas, om te verhoed dat dit uitspat. Kan ook vertaal word as: die wat bene stukkend kou.
- 9) Kan ook vertaal word as: vir jou inbreek of mak maak.
- 10) Leenwoord ontleen aan die Afrikaanse woord, kwaad.
- 11) Prysnaam wat ontleen is aan die Afrikaanse, engel Gabriël.
- 12) Bophuthatswana het onafhanklikheid aanvaar op 6 Desember 1977.
- 13) Klanknabootsing, maak die geluid van hardlopende voete na.

O boa kwa moseja

Khunou ya mafula a'a theetsa, (1) dumela,
dumela notshe e tona, (2) lellakoma (3)
dumela, tshetlha ya maralla-thota; (4)
tau tshetlha, selalome (5)
e seke e je dinamane tsa magatelo.

Ke dipudi di jewa ke bophokoje,

o ja tsie e ntsho segongwana

le metsi a letlapa; a lalle,

metsi a megobe, a thumelela segogwana.

10

Re tlele ka pula, morwa Kgosi,

o tle ka pula ya tsheole

le mabele o tle o a rwele.

O rapele badimo ba ga rraago

o rapelele Kgosi Manyane le Sebogodi

o re setshaba sa gago se a bopama;

kgomo di a swa;

tsatsi le eme

methepa ga e tlhe e pepa.

Terugkoms van oorsee

Dagsê, Rooie, wat luisterende wei,
dagsê groot by, hommelby

dagsê, vale, wat op die heuwels ronddwaal
die vaal leeu, die ondier
wat nie suipkalwers eet nie.

Dit is die bokke wat deur die jakkalse geëet word,
hy eet 'n swart sprinkaan, die voetganger
en water van die klipplate; dit is sy aandete,
water van die pan, waarin die paddas swem.

Bring vir ons reën saam, Kapteinseun,
kom met 'n stortreën

en bring vir ons koring ook saam.

Bid vir die gode van jou vaders

bid vir Kaptein Manyane en Sebogodi

en sê vir hulle dat jou stam maer is;

die beeste vrek;

die son is baie warm (die son staan stil)

die jongmeisies is onvrugbaar.

- 20 Rramatheka(6) o feditse makolwane
makolwane a nna mo go hupeng.
Kgosi, batho ba gago,
ba ntse ka pelo tse tshweu mafolofolo
mme diganana tsone di ntse ka mowa o thulame.
Erile a ile moseja maloba,(7)
25 a le moseja wa lewatle le le hibidu,
bogale ba tau ba kgalema mo dithoteng.
Ya kgalema mo dithoteng-
thoteng tsa lefatsheng la baditshaba,
ya kgalema ge mahube a kgaogana dilemela;
30 tlhapi tsa lewatle, lerua-rua,
ga itaya letswalo.
Menang ya fofa mo dithoteng
di utlwa lewatle go tsebelega.
A supa ka lerumo, senatla se segolo,
35 lewatle la efoga Morena a feta, a feta.
A le godimo, dimo, dimo, dimo, dimo
Gaufi le naleledi e tshweu selemela.
A fokwa ke mowa a le nosi.(8)
A bitsa dinonyane tse di bogale
40 a tle a di tee maina.
- Die hunger roei die jongmans uit
die jongmanne sit by die bierpotte.
Kaptein, jou mense,
luister goed en is energiek
die ongehoorsames is egter baie onrustig.
Toe hy nou die dag oorsee was,
toe hy oorkant die Rooisee was,
was die woede van die leeu oor die heuwels
hoorbaar.
was hy hoorbaar dwarsoor die heuwels,
die heuwels waar sy mense bly,
hy het vermaan toe die dag breek;
die visse van die see, die walvisse,
het toe groot geskrik.
Die muskiete het toe oor die heuwels gevlieg
toe hulle voel die see word onrustig.
Hy mik toe met die assegaai, die groot dappere,
die see het weggetrek en die Kaptein het toe
deurgegaan.
Hy het baie hoog verbygegaan
naby die wit môrester.
Die wind het hom toe alleen voortgedryf.
Hy roep toe die kwaai voëls
sodat hy aan hulle name kan gee.

Ntshing tsa matlho bogosi o bo tsaletswe,
o na le tshwao la bogosi phatlheng,
o na le 'sedi la ngwedi sehubeng
o rwele le metsi magetleng.

45 E'naka di telle ya ga Sebogodi,
e tlhaba e tsutsubanya sefatlhogo.
Naka tsa gagwe tsa re tsitsibanya mmele(9),
di ditshibidu di fitlha mo mesetseng.

Naka la gagwe le okame motho phogwana,
la moleme le supile mo mohubung.
50 Ntshólótó(10) wa sekakata-kata ntweng
Nakadiane wa a newang ke pula,
a gane le go koloba,

ke tau ya botshekega; sekometsabatho
55 e ntse ka meno masweu bophala-phala,
kana e ka go loma fela
go ka se ka ga re sepe.

Aan sy wenkbroue is dit sigbaar dat hy vir die
kapteinskop gebore is,
hy het die merk van kapteinskop op sy voorkop,
hy het die lig van die maan op sy bors
en hy dra water op sy skouers (sy skouers
is breed).

Die een met die lang horings, van Sebogodi,
hy stoot terwyl sy gesig geplooid is.

Sy horings het ons skrikgemaak;
hulle is rooi tot by die basis.

Sy horing lê oor 'n mens se kroontjie,
die linker een wys na 'n mens se naeltjie.

Waaghals wat nie terugdeins vir die geveg nie
Nakadiane wat nat reën,

maar weier om nat te word,

dit is die leeu van die weste; die mensvreter
hy met wit tande wat skitter,
want hy kan jou byt

en niks sal gesê word nie (niks sal gedoen word
nie).

No. 2

Die prysgedig is aan President Mangope voorgedra toe hy in 1978 oorsee was, en die prysdigter en 'n gevolg die President ingewag en ontvang het op Jan Smutslughawe.

- 1) Prysnaam van die President en hy word vergelyk met 'n bees.
- 2) Prysnaam van die President en hy word vergelyk met 'n by.
- 3) Uitbreiding op die voorafgaande prysnaam, naamlik groot by, die hommelby wat as die vader van die bye gereken word.
- 4) Prysnaam van die President en hy word vergelyk met 'n leeu.
- 5) 'n Uitbreiding van die voorafgaande prysnaam.
- 6) Persoonsnaam afgelei van lotheka - heup.
- 7) Die President was gedurende 1978 oorsee.
- 8) Die President het hom nie deur sy volgelinge laat ompraat om nie onafhanklikheid te aanvaar nie, maar net sy kop gevolg.
- 9) Kan ook vertaal word as: het ons lyf laat ril.
- 10) Prysnaam van die President met die sinoniem, modisa.

Lekokogagnetšo le a leka

Ka ba utlwile ba seba
ke ba tlhaga kgakala.
Ke ne ke tla ka maoto
go nangasela.

5 Go ne go seba banna ba le bararo,
mme ka boraro ka maina ke ba lebetse.
Kgosi, fa o mpha kgomo, ke ka ba bolela.

Ba re Kgosi Mangope ga se motho, legatlapa,
kante ba ne ba tshameka moraba-raba.

10 Ba re gakaletsa Morena
kgosi ya ba ya thothomela mmele;
a thula motho

a be a gata ka leroo le legolo la Motshwene, (1)
kgopo tsa gagwe tsa kokonwa ke diphologolo
tsa naga,

15 ga be ga thiba le meuwane
pula ya ba ya sarasara,
magadima a benya lebêkê-bêkê,
tladi ya batla e re kgekgethela nageng.

Die opposisie probeer

Ek het hulle hoor skinder
toe ek nog ver van hulle was.

Ek het te voet geloop

en baie versigtig getrap (op my tone geloop).
Daar was drie mans wat geskinder het,
maar ek het al drie se name vergeet.

Kaptein, as jy my 'n bees gee, sal ek jou sê wie
dit is.

Hulle sê Kaptein Mangope is nie 'n mens nie, maar 'n
lafaard,

in der waarheid, het hulle meul gespeel.

Hulle het toe ons kaptein omgekrap

en die kaptein se lyf het toe gebewe;

hy het toe 'n mens gestamp

en hom toe getrap met die groot poot van die
Bobbejaan,

en die wildediere het toe sy ribbes afgeknaag,

en die misweer het toe 'n skans gevorm

en die reën het toe uitgesak,

die weerligstrale het toe helder geklink,

die weerligstraal het ons amper toe in die veld
vernietig.

Banna ba inamisa melala

20 tshadi-kgolo ba tseba-tseba dikeledi.
Ba re bogale ba tau monongwaga bo a re
tsietsa.
Meno a tau a itaana letlhaa-tlhaa.

Magosi a mannye lo itlhoboge,
Mangope ke tau,

25 e kile ya loma Morena Pilane. (2)
E mo lomile fela
ga se ke ga re sepe.

Die mans het toe hulle koppe laat sak (hulle
nekke gebuig)

en die ouvrouens het toe trane gestort.

Hulle sê toe die woede van die leeu bedreig
ons vanjaar.

Die tande van die leeu het toe opmekaar
gekners.

Julle klein kapteintjies moet moed opgee,
Mangope is 'n leeu,

hy het een keer vir Kaptein Pilane gebyt.

Hy het hom sommer net gebyt

en niemand het iets gesê nie (niks het
gebeur nie).

No. 3

Die prysgedig is aan die President voorgedra by die stigting van die huidige regerende party in Bophuthatswana, naamlik die Bophuthatswana Demokratiese Party. Dit het noodsaaklik geword omdat van die ander Ministers weggebreek het om hulle eie party te stig.

- 1) Die President is lid van die Bahurutshestam en die stam se totem is die bobbejaan - Tshwene, en hy word dus op sy stamnaam aangespreek.
- 2) Dié kaptein het die President geoponeer toe daar om die presidentskap meegeeding is.

Batswana, tsogang!

Seepapitso sa morafe, dumela!(1)

Heela! mosimanyana k'wena o yang gae
ema foo nte ke tle ke go laele;
o ye o ree banna ba tswe mo go hupeng.

5 Ba tle go bona bothakga;
kwano magosi a iteisana bothakga.

Ke ditsitsipa diphafafala dinkgela-batho,
tse di kileng tsa nkgela Moselekatse(2) maloba,
motlhang go ne go kobiwa Matebele.(3)
10 Go le thata, go le bogalaka;
tshipi-tlhoboro di lomanya melomo(4)
kgapha-madi(5) tau di kgaolana mekòkòtlò
tsebe ya batho e tloga letlalong.

Ka ba ka re:

15 "O thwala selo se sentle, tlohòbòrò.

Tswanas, staan op!

Dagsê! sameroeper van die stamvergadering!

Haai! jy seuntjie wat huis toe gaan
staan daar dat ek vir jou 'n boodskap gee;
gaan en sê vir die mans hulle moet die drank
laat staan.

Laat hulle kom en mooi dinge sien;
hier kompeteer die kapteins met skoonheid.

Dit is die sterk toormedisyné wat stink
vir die mense,
wat nou die dag vir Silkaats gestink het,
die dag toe die Matebelies verdryf is.
Dit was moeilik, bitter en onaangenaam;
die ystergewere het na mekaar gemik en
op die slagveld breek die leeus mekaar se rûe
en 'n mens se oor het velaf gegaan.

Ek het toe gesê:

"Hy het 'n mooi ding gekry, 'n geweer.

Erile ge go tlhotshwa ditlhòbòrò
tlhòbòrò e ntle ke ya ga Kgosi Mangope."
Ke bone ge e phadimoga molelo,
Nkakadiane a suntse tlhogo,
a re: "SejaMaburu, ke alafilwe."

20

Dikhutsana, le tlogele go tlhonama.
Masiela a boele gae
ba tlogele go falela ditshaba.

Mphe kgomo, ke go bokile Morena,
o be o mphe le marothodi a mamaro
re tle re je makgomane,
mokatane o dumisa mala
le mabele e fetoge ditlhatsana,
kana go nwa metsi a sego ga se go lalla.

25

Etsa Kgosi Manyane le Sebogodi
ge ba ne ba nesa pula maloba.
Megobe e tlala bophala-phala.
Basadi ba e gella thoko le gare;
ba tshaba kwena go phamola.

30

Toe die gewere uitgesoek moes word
het kaptein Mangope die mooi geweer gekry."
Ek het gesien toe hy vuur spuug,
Nkakadiane het sy kop verberg,
hy sê: "Ek, die Boere-vreter, is genees."

Weeskinders, moenie moedeloos wees nie.
Die weeskinders moet terugkeer huis toe
en hou op om na die ander stamme oor te loop.

Gee vir my 'n bees, ek het jou geprys Kaptein,
en gee vir my ook drie druppels
sodat ons merankies kan eet,
en die makataan verbly die maag
en die koring skiet saad,
want om water uit 'n skepding te drink is nie om
aandete te eet nie.

Maak soos Kaptein Manyane en Sebogodi
toe hulle dit nou die dag laat reën het.
Die reënwaterpanne het blinkvol geword.
Die vrouens het aan sy kante en in die middel
geskep;
hulle was bang dat die krokodil hulle sal gryp.

35

Ka ba ka kopana le mosadi wa kgosi
a rwele kgamelo, a e rwele, mme a tlhoka dipugo.

A be a buga ka menwana ya batho;

jaanong ba bangwe ba gana go buga.

Go ne go gana bosephura-marapo

40 a re: "Sebe-sebe ya lona ka ditsebe ke
utlwile."

Ke diganana, dikgotlhelamotse di loga
bomênê-mênê.

O thibe le diganana dikgotlhelamotse,
di loga bomênê-mênê

le mosima o thibe wa mokwepa le phika
o thibe wa dinoga tse di bogale.

45 Le lebolobolo o le gatake fela;
o le gatake le ditlhako o sa di rwala.

Toe ontmoet ek die vrou van die kaptein
terwyl sy 'n emmer dra, maar nie drywende takkies
het nie.

Sy het mense se vingers gebruik as drywende tak-
kies;

die ander het geweier om te keer dat die water
uitspat.

Dit was die ongehoorsames wat geweier het
en sy het vir hulle gesê dat sy hulle gehoor
skinder het.

Dis die ongehoorsames, die aanhitters wat
skelmstreke beplan.

Keer die ongehoorsames en die aanhitters,
terwyl hulle skelmstreke beplan

maak toe die gat van die mamba en boomslang
en maak die gate van die gevaarlike slange toe.

Die pofadder moet jy net doodtrap;
trap hom dood terwyl jy nie eens skoene aan
het nie.

No. 4

Die prysgedig is opgedra aan die aanwesiges wat gekom het om na die President te luister met die opening van die Lehurutshe Landboukoöperasie, en op die geleentheid is gewys na wat die President en sy voorvaders alles vir sy volk gedoen het en nog doen.

- 1) Prysnaam vir die President, as vader van sy stam.
- 2) Verwys na die Matabeleaanvoerder, Moselekatse.
- 3) Die Boere in samewerking met die Bahurutshe het Moselekatse omstreeks 1837 verdryf van die distrik Lehurutshe, die plek bekend as Mphame, deesdae bekend as Mosega.
- 4) Kan ook vertaal word as: byt mekaar se bekke.
- 5) Kan ook vertaal word as: wat met bloed gesmeer is (soos 'n huis se vloer gesmeer word).
- 6) Verwys na Moselekatse, en die naam is afgelei van die mitologie.
- 7) Verwys na Moselekatse wat die Boere in die Oranje Vrystaat gepla het, omstreeks 1836, deur hulle vee te roof en oorlog teen hulle te voer, wat toe wegvlug na Zimbabawe.
- 8) Reëndruppels.
- 9) Kan ook vertaal word as: die koring word / verander soos / in boompies.

Tshupo ya Tlotlo

- Ya re ha ke thukutha motho dinama
a ba a retelelwe ke go itata,
a tlhakanye ijoo! le Mma, ntshwarang!
ke monkgwe, ke mogwasipa;
ke mmala wa kobo tsa magosi.
Mme ka re segwana seo sa ga Mangope ga se
tswarwe.
- 5 O ka se thuba, go ka bonego dilo
go ka tswa kgwebe e tsebe tse di manyena.
O intshwarele, ke go dumedisitse ka seatla,
Phatswana.
- 10 Ke se bone kae go dumedisa Morena ka
seatla?
Ke se khubame ka lengole kgotleng,
ke itse ha morena a apere mabala,(1)
mabala a'gwe a balwa ke thausene(2) 'a banna.
Kwa segotlong go bapotswe dithotse;
- 15 mmala a'gwe o balwa ke thausene(2) 'a basadi.
Nna ga ke monna, ke mosimane;
mosimane o siamelwa ke dilo,
monna ga di mo nnele jalo.

Eerbetoon

- As ek 'n mens aan sy vleis rondskud
dan vergeet hy om homself op te knap,
dan meng hy eina! en Moeder, bewaar my
ek is vaal, ek is donkervaal;
my kleur lyk soos die kapteins se komberse.
Maar ek sê daardie skepding van Mangope word
nie aangeraak nie.
As jy dit breek, sal daar dinge gebeur
en 'n gemerkte bees sal as vergoeding gegee moet word
Vergewe my, ek het u met die hand gegroet,
Swartbonte.
Waar het ek dit gesien om die Kaptein met die
hand te groet?
Voordat ek by die vergaderplek (kgotla) gekniel het,
as ek weet dat die kaptein sy kleure aan het (dra),
sy kleure wat deur duisende mans getel word.
In die voorhuis word daar pampoenspitte gedroog
(ooggesprei);
sy kleure word deur duisende vrouens getel.
Ek is nie 'n man nie, maar 'n seun;
'n seun verkry dinge maklik,
maar met 'n man is dit nie so nie.

20 Mme ka re, thaka, lo ka ntlhola ka fa jwaleng;
ha e le ka fa motlhaleng wa kgomo, ke retetse.
Kgomo e tsaletse fatshe la Batswana, tshampana
e bobiseditse Motswedi, e tshegana, (3)
bagami ba yone ba dule dimpa,
ka ba kgora ba sa itse lošêkêrê.

25 Yo'o Rra Mangope e kile ya hula setlhare
se le botlhoko
ere e tsena mo sakeng, ya se gotlhola
matlhatsa a yone a fara-fara motshotelo.
Ijoo! ke tswarwa ke mang wêê!

Maar ek sê, maats, julle kan my by die bier klop;
as dit by 'n beesspoor kom, staan ek my man.
'n gestreeppte koei het in die land van die Tswana
gekalf.

en haar kalf by Motswedi weggesteek, die gryse,
haar melkers word vet - hulle mae word groot,
want hulle word trosseldik en ken nie honger-
snood nie.

Dié van Mangope het eenkeer van 'n bitter boom
gevreet

en toe hy in die kraal kom, het hy dit uitgehoes
en sy slym het die kraalmis vol gelê.

Haai! wie vang my!

No. 5

Die prysgedig is voorgedra by 'n vergadering in Lehurutshe, waarheen die President ook gekom het, en hier wys die prysdigter op die grootheid van die President en ook op die regte gedrag, wanneer iemand in die teenwoordigheid van die President is.

- 1) Die kapteinskap word vereenselwig met 'n luiperdvel en hier word ook verwys na mabala-kleure.
- 2) Afgelei van die Afrikaanse telwoord: duisend.
- 3) Die President word vergelyk met 'n grys koei, wat haar kalf weggesteek het, met ander woorde die kaptein se hart is nog steeds by sy stam en by sy tuiste naamlik Motswedi.

Gola o tlhogole Bophuthatswana

Ke amogetse lekwalo la ga Engelane maloba,
la ga Amerika ke sa le letetse.

Ba re ke ba tlotlele ka tsa Mmabatho.(1)

Setilwane(2) tshelela kwa moseja

o bege, o begelle ba ga moseja,

tse o setse o di bone kwano.

O re ngwana kwa Mmabatho ga a abule;

o a taboga.

Bophuthatswana o tsetswe maloba,

maloba ka kgwedi ya Sedimonthole,

e palama ere e ya fifing, a tlosa lonao.

Mme rona, ditona tsa Bophuthatswana, re a
etsakana.

Kgomongwe a Mmutle le Thebe(3) o gapile
tshweu.

Motsatsi(4) a gapa tshwana, dilo tsa tsena
ka mmala sakeng.

15 Molatlhwa(5) o kgola lonaka a le baa
mafatshe ga sala go lonya mosetse.

Batho bona dilo tsa barantani.

Letlametlo le ntsha peba ditshoka,(6)

dilo tse di mo Bophuthatswana, di a ratana.

Groei en word oud, Bophuthatswana

Ek het nou die dag 'n brief van Engeland ontvang,
dié van Amerika wag ek nog voor.

Hulle sê dat ek hulle van Mmabatho moet vertel.

Setilwane gaan oorsee en gaan vertel

gaan vertel en verduidelik vir dié van oorsee,

dit wat jy reeds hier gesien het.

Sê vir hulle die kind by Mmabatho kruip nie;
hy hardloop al.

Bophuthatswana is nou die dag gebore,

nou die dag in Desembermaand,

en voor die einde daarvan, het hy geloop (kon hy
sy voet optel).

Maar ons, die leiers (groties) van Bophuthatswana,
werk saam.

Kgomongwe van Mmutle en Thebe het 'n witte
geroof.

Motsatsi het 'n swarte geroof en alle kleure het in
die kraal gestap.

Molatlhwa het 'n horing verloor en in die lande
gelaat en alles was vreedsaam.

Mense kyk na die dinge van die verliefdes.

'n Brulpadda en 'n rot is vriende,

alles wat in Bophuthatswana is, is lief vir mekaar.

- 20 Go ratana Tholo le Tshwene.(7)
 Re lebile wena Sephuthaditshaba;(8)
 re lebile wena Phatswaemaneila,(9)
 Phatswa, e mo kgomong tsa ga Sebogodi.
 E banna ba reng, ga e a lema sentle,
- 25 e lemile sehutsana,(10) namane ya Tshwene.(11)
 Ba re a ka le ntsha le okame motho phogwana
 la molema le mo okame setshwabung.
 Pula e kile ya tlhoma mookodi,
 molapong wa Modimo-Mmaloo,(12)
 ya tla ka maru a makobe-kobe.
 Ya tla ya benya kgadima-kgapetla.
 Ya betsa fa thitong ya lekgabana;
 ya tshelola dipheko di tsheletswe.
 Dingaka tsa tlolaka tsa dira metlholo.
 35 Motho a ya Borwa a le matepeta;
 a re o ya go bitsa Makgowa.
- h Koedoe is verlief op 'n Bobbejaan.
 Ons kyk na jou Stambouer;
 ons kyk na jou Veelkleurige,
 Swartbonte, wat tussen die beeste van Sebogodi is.
 Hy, waarvan die mans sê, die vorm van sy horing is
 nie mooi nie,
 maar bejammerenswaardig, die kalf van Bobbejaan.
 Hulle sê hy sal hom net wegvat as sy horing oor 'n
 mens se kroontjie lê
 en die linkerhoring hang oor sy borsbeen.
 Die reën het eenkeer vreeslik in die kloof
 uitgesak,
 in die rivier van Modimo-Mmaloo,
 die reën het gekom met swaar wolke.
 Hy het gekom en die weerlig het nou en dan
 geblink.
 Die weerlig het geslaan aan die voet van die rant;
 die weerlig het medisyne (toorgoed) ontbloot wat
 begrawe was.
 Toordokters het rondgespring en wonders gedoen.
 'n Maer mens het toe na die Suide gegaan;
 hy het gegaan om die Blankes te gaan roep.

No. 6

Die prysgedig is voorgedra met die eerste herdenkingsfees van die onafhanklikheid van Bophuthatswana, gedurende Desember 1978, by die Onafhanklikheidsstadion by Mmabatho.

- 1) Dit is die hoofstad van Bophuthatswana, net noord van Mafikeng in die Noord-Kaap.
- 2) Die gewese Ambassadeur en nou Minister van Buitelandse Sake, Bophuthatswana.
- 3) Adviseur en vertroueling van die President.
- 4) Die Minister van Vervoer, Werke en Kommunikasie van Bophuthatswana.
- 5) Minister van Buitelandse Sake.
- 6) Kan ook vertaal word as: bewys toegeneentheid teenoor mekaar.
- 7) Tholo - koedoe verwys na die totemdier van die Barolongstam en die Tshwene - bobbejaan, na die totem van die Bahurutshe; wys op die samewerking tussen mense.
- 8) Prysnaam van die President, hy is een wat Bophuthatswana opbou.
- 9) Prysnaam van die President en word vergelyk met 'n bees.
- 10) Kan ook vertaal word as: soos 'n weeskind.
- 11) Die totem van die President se stam is die bobbejaan / tshwene en daar word dus na hom verwys as behorende tot sy stam.
- 12) Riviertjie in die Lehurutshedistrik ook bekend as Modimo-Nthusa, albei vorme beteken: Vader behoed my.

Tsa Moraka

Kgomo tse di khibidu malla(1) segwetle
malla(1) thwaanyane go se gonyenye,
ke fitile ka mošabele ka oba kala.
Ka feta ka moretlwa ka oba kala.

5 Ka re Maebe(2) Sefutshe(3) le Setonanyana,(4)
ka bane.

Go ka twe ke a bale,
ke ka a kgona.

Ntlha pula e tla go koma-koma,
thamaga tsa boela maruping.

10 Segolobe sa ga Makgolela(5)
sa ga ke a nna, ke rutubetse.

Ke adile phate ya pudi.

Ga go na letsapa le le mphisang pelo.(6)

Motšatša mogakatsa-mala,

15 o jewa ke noko tse di kgolo;
tse dinnye di o tshaba bogale.

Van die Veepos

Rooi beeste met die los bakhornings
wat net 'n klein bietjie geluid maak,
ek het by 'n kareeboom verbygekom en tak gebuig.
Ek het toe by 'n rosyntjiebessiebos verbygekom en
'n tak gebuig.

Ek het gesê Maebe Sefutshe en Setonanyane, hulle
is vier.

As hulle sê ek moet hulle opnoem, (die name)
sal ek dit regkry om hulle op te noem (te tel).

Die tyd as die reën begin drup,
sal die rooibruines terugkeer na hulle tuisste.

Segolobe van Makgolela

van die ek sit nie net nie, maar ek sit vas.

Ek het 'n slaapmat van bokvel oopgesprei.

Daar is niks om oor bekommerd te wees nie.

Bitter medisyne wat die maag laat seer word,

word geëet deur die groot ystervarke;

die kleintjies is bang vir die bitterheid daarvan.

No. 7

Dis 'n voorbeeld van prysgedig wat gewoonlik deur die seuns voorgedra word, terwyl hulle beeste oppas, by die veeposte, gewoonlik ver van hulle woonhuise af.

- 1) Die woord is 'n sametrekking van: malela - geluid.
- 2) Naam van 'n bees.
- 3) Naam van 'n bees.
- 4) Naam van 'n bees.
- 5) Prysnaam en het te doen met die 'valle' van die dolosse.
- 6) Kan ook vertaal word as: daar is geen moegheid wat my hart brand nie.

DITLHONG DIPALE - NO. 8

Leboko la ga Dithlong Dipale (A ipoka)

Ke nna segampana seo Rraatladi a Dithlong;(1)
se se ntse se a tsitsiela-tsietsiela
se bile sa tla sa tshaela lobelo.

Lesalakwa(2) la marema diphofu
o se ka wa rema phofu namagadi
o rema tse di tonanyana, Phetsudi.

Phetsudi a Seleka le Sekgwang.(3)

Ke Mmamangwana yo o Dipala-pala(4)

yo o dintho di mo moomong Moaisi.(5)

Ke ntse le Mmatsheno(6) logogo.

E rile re le adile ga feta tsholobela'a
mkgosi.

Ba re o lela, wa katola dikodu

thamaga tsoo Rraalothoo(7) le Phiri,(8)

erile fale Morweleng(9) ya feta a kgabetlela
phafete.

Selfprys van Dithlong Dipale

Ek is die nakomeling van Rraatladi van Dithlong;
hy wat baie deurmekaar was
en wat sommer weggehardloop het.

Lesalakwa wat die elande kap (jag)
moenie die elandkoei kap nie (jag nie)
kap net die bulletjies, Phetsudi.

Phetsudi van Seleka en Sekgwang.

Ek is Mmamangwana van Dipale

wat sere (skubbe) gebrand is op die maermerrrie.

Ek sit saam met Mmatsheno op die rietmat.

Terwyl ons nog daarop sit, het 'n groot kabaal
ontstaan.

Hulle sê die geraas is afkomstig van (die geraas
word oopgegrawe)

die rooibruines van Rraalothoo en Phiri,

en daar op Morweleng het hy baie vinnig verbygegaan.
(hy het die pad stukkend gekap/gemaak).

15 Mme Dipale, ka e le Rraa Maratlalela, (10)
a mo romela dithaka tsa gagwe, Sesinyi (11)
yo go tweng, wena pitse ya ga Mmasesinyi (12)
o rileng o se ka o rua motho
a tswa motho o'o agang o rua
a sule fela.

Kana erile batho ba ipona bontsi.
Ba ipona, ba tletse ka motse wa Kanye, (13)
ba ntse sefolela ba nwa khadi,
ba kgotshe ba šele,
ba tla go tshameka mo nakeng tsa nare.

25 E kile ya itira Kgodumo, (14)
ka e le Kgodumo (14) ya leselesele.
Bathoeng (15) a sia a sena hutse,
a beteletse hutse sehubeng.

30 Kgodumo, (14) maboa a mabe,
go boa, ya gabalala.
Mmutlwa ga o tshwane le lonaka;
o a tlhomolwa,
mogatsa mmoláánare.

35 O ya'o batla seantlo e sale gale

Maar Dipale, omdat hy Rra Moratlalela is,
hy stuur toe vir hom sy maats aan, Sesinyi
van wie gesê is, jy perd van Mmasesinyi
wat gesê het dat jy nooit 'n mens kan besit
(aanhou) nie
en 'n mens is toe by jou gekry
wat dood is.

Jy weet die mense het gesien dat hulle baie is.
Hul sien hulself, hulle is baie in die stat van
Kanye,
terwyl hulle in 'n groepie sit en bier drink
(skokiaan),

en toe hulle genoeg gehad het en dronk was,
het hulle kom speel op die horings van die buffel.

Hy het homself 'Kgodumo'-gemaak,
want hy is 'Kgodumo' van die sekelbos.
Bathoeng het sonder 'n hoed gevlug,
hy het sy hoed op sy bors vasgedruk.

'Kgodumo', wat lelike hare het,
as hy teruggaan, gaan hy blitsvinnig verby.
'n Doring is nie soos 'n horing nie;
dit (die doring) word uitgehaal,
vrou van buffeldoodmaker.

Hy soek vir hom 'n tweede vrou solank daar tyd is

e re: "Gouo" o re "Gôô"
o e tshabele mo mogotlhong.

Tsebe-lekonwana ga a itse go utlwa;
o utlwa a utlwela kgagomelong.

40 Nkare nku tsa kgosing di a lela.

Yo e reng, re eta, re ye kgakala
a se ke a nwe metsi a mogobe,
a nwe metsi a mampu,
ka a itse fa a lalela,
ka a itse a ya dira a ya go tllhabana,
45 Mma, o ntsholele ka mogotswana wa me.
Ampo ke tla boa, ga ke itse.
Maje ke alé a ntshitse ditlhogo alé.

Tau e, ga lo je lwa e siêla,

50 lo itse ha e le mokakatledi a marapo,
moja-ponto ka letsatsi a ba a e fetša.
Lo se ka la mpotsa bodika,
ke sale monnye, ke sa funelwa kobo.

Bodika bo bodiwa mafere-ferere
ba ba nnang Makgoweng;
ba itse go tshoma Sekgowa.

Ke nna Dipale wa Dipala-pale.

sodat as hy skielik verskyn en jy skrik
in die takskerm invlug (daar skuil).

Die afgesnyde oor kan nie luister nie;
hy luister en hoor net 'n bietjie.

Dit klink of die skape by die kaptein se plek blêr.

Hy, wat as ons kuier, as ons ver gaan
nie water sal drink van 'n pan nie,
hy drink net helder water,
want hy weet as hy aandete geniet,
want hy weet hy gaan werk as hy gaan veg,
Vrou, skeep in vir my in my klein skotteltjie.
Of ek sal terugkeer, weet ek nie.

Doer is die klippe wat sigbaar is daar.

Hierdie leeu van julle eet nie, en julle gee
vir hom ook nie,

julle weet dat hy die verorberaar van bene is,
hy wat 'n pond (R2) per dag eet en dit klaarmaak.
Julle moet my nie moeilike dinge vra nie,
ek is nog klein, ek word nog in 'n kombes
toegedraai.

Moeilike dinge word gevra vir die skelms
hulle wat by die Blankes bly;
Hulle wat Afrikaans kan praat.

Dit is ek Dipale van Dipala-pale.

No. 8

In die prysgedig prys die prysdigter homself, stel homself voor aan die aanwesiges, noem sy goeie hoedanighede, en wat hy vermag het. Hy laat nie sy voorouers se huld in dié verband, buite rekening nie.

- 1) Dui op die prysdigter se naam en sy afkoms.
- 2) Die prysdigter se prysnaam.
- 3) Die prysdigter se prysnaam en die name van sy ouers.
- 4) Die prysdigter se prysnaam en ook die van sy familie.
- 5) Die prysdigter se prysnaam.
- 6) Die prysdigter se vrou.
- 7&8) Die name van familiehoofde wat naby die prysdigter woon.
- 9) Pleknaam van die stamgebied van die Bakgatla, 'n groep in die Rustenburg distrik.
- 10) Prysnaam van die prysdigter, beteken - perderuiter.
- 11&12) Verwys na die prysdigter se ma, en hy gebruik van sy prysname om die verwantskap aan te dui.
- 13) Die hoofstat van die BaNgwaketse in Botswana.
- 14) 'n Ondier of draak, ontleen aan die mitologie, en word hier geassosiëer met 'n buffelbul.
- 15) 'n Gewese Kaptein van die BaNgwaketse, omstreeks 1850.

Lesedinyana la Batswana

E rile go duma go bo go duma
go bile go sitisa le basepedi go tsamaya,
mafoko ka a utlwa ka Ntsime(1)
ga tla Mmamabolo(2) a tshwaela:
5 gore bagologolo, ba pele, lo fositse.
Io rile Modimo(3) ga o je.
Nna ntlha ke o fitlhetse kwa seteisening
a rekile a ja borotho jwa tiki.
Tautona(4) o jele rantlhasi
10 le bana ba sekolo maloba.

Ke bapotse sefutsana, ke disitse,
mme e kare go disa
go se na maatlametlo,
ke fitlhetse tshwene e omile maoto.
15 E setse ditlhana,
e ne e reteletse phalo tsa banna,
e bile ya kgonwa ke phalo,
e tswa go adingwa.

E ne e le ya ga Manyane,(5)

Die liggie van die Tswanas

Toe dit gedreun het, het dit gedreun
en dit moeilik was vir die voetgangers om te loop,
die nuus het ek by Ntsime gehoor
en toe kom Mmamabolo en stel dit reg:
dat julle, die ou mense, verkeerdt is.
Julle het gesê die Here eet nie.
Hoekom het ek hom dan by die stasie gekry
terwyl hy 'n tiekies se brood gekoop en geëet het.
Die President het ongesuurde brood geëet
saam met die skoolkinders nou die dag.

Ek het die kleinvee mooi laat wei terwyl ek
opgepas het (die vee was oopgespalk soos 'n vel),
maar, omdat in beste oppas
niks moois is nie,
het ek 'n bobbejaan met droë pote gevind.
Net die boudvleis het nog oorgebly,
hy was te taai vir die mans se skuurklippe,
hy is net bemeester deur 'n skuurklip,
wat geleen was.

Dit was Manyane s'n,

20 ngwana wa ga Semakaleng, (6)
 ka e le tstone phalo tsa banna
 di se ke di tlhoka go loodiwa.
 Ke tshongwa'e mang wee!
 Ga ema lenong le letona
 25 le le megatlagatla,
 le le reng le thukutha motho dinamama,
 a ba a retelewe ke go itata.
 A tlhakanye ijoo! le mma-ntshwarang!
 Ke monkgwe ke mogwasipa,
 30 ke mmala wa dibatana tsotlhe;
 le bo-kgaga ke ba apere.
 Mme ka re segwana seo sa ga Mangope
 ga se tshwarwe.
 O ka se thuba, o ka bona gaeno.
 35 Tsoo-rraeno di ka fela sakeng
 go ka tswa kgomo e tsebe di manyena.
 Ijoo!!
 Ke ka bo ke lo gamela, bagorogi,
 lo tla kgomo di setse di anyilwe.
 40 Lo fitlhela go neelwa dinku.
 Dilo tsa barena,

kind van Semakaleng,
 dit is die skuurklippe van mans
 wat nou en dan geslyp moet word.
 O! wie verkla my nou weer!

En die groot aasvoël het toe opgestaan
 die een wat baie sterfte het,
 wat as hy besig is om 'n mens aan sy vleis rond
 te skud,
 dan is hy nie in staat om homself te help nie.
 Dan skree hy eina! en ma-help-my!
 Ek is vaal, ek is donkervaal,
 ek het die kleur van al die roofdiere;
 ek het ook itermagê-velle aangetrek.

Maar ek sê daardie skepding van Mangope
 word nie aangeraak nie.

As jy dit breek, is daar probleme.

Daardie van jou pa sal opraak in die kraal
 daar sal 'n bees met gemerkte ore betaal word.
 Haai!

Ek kan vir julle gemelk het, aankomelinge,
 maar julle kom as koeie klaar uitgesuip is.
 Julle kom teen sonder (toe die skaaplammers
 laat drink is).

Die goed van die kapteins,

dilo tsa bo-Moilwa(7) le bo Gopane,(8)
dilo o ka di tshwara ka letsele,
o ka tshoga o bolela

45 Mangope a go botsa, a rata go itse.

Iekgowa le le maakanyana Kalakane?(9)
Kana Kalakane o sa forile Gopane.

A raya Kampadi(10) a re ye go tlabana
ntwa e etla kwa Mafikeng.

50 mme kwa Mafikeng go ikagetswe fela.
Go nowa khadi le bojalwa jwa Sekgowa.

Dumela, Lesedinyana, le le mo Batswananeng,(11)
Lesedinyana la ga Semakaleng,
yo e rileng banna re tlaletswe
banna re a roromaka.

55 A bua Senkhwete(12) a bua Sekgowa.
Makgowa a ne a rata go tsaya lefatshe
dipene tsa ba tsa wa diatleng
le Basweu ba ne ba mo gopotse
60 ba ikanne Mmeisile(13) a feta,

ba bo ba boe ba re:

"Regtig hy praat nie politiek nie,
maar Mangope is 'n slim man,

Die goed van Mmoilwa- en Gopane-hulle,
as jy die goed se speen aanraak,
sal jy verskrik wees as jy vertel
As Mangope vra, as hy wil weet.

Is die Blanke 'n leuenaar Kalakane?
Want Kalakane het nog vir Gopane bedrieg.
Hy sê vir Kampadi kom ons gaan veg
die geveg kom na Mafikeng.

maar by Mafikeng is alles vreedzaam.

Daar word bier en sterk drank gedrink (skokiaan).
Dagsê, liggie, wat onder die Tswanas skyn,
die liggie van Semakaleng,

wat gesê het manne ons is bang

manne ons is baie bang (ons bewe).

Hy praat 'n Blanke taal en hy praat Afrikaans.

Die Blankes wou die land vat

die penne het toe uit die hande geval

en die Blankes aan hom gedink

en staat gemaak het op Mmeisele terwyl hy
verbygaan,

dan praat hulle weer en sê:

"Regtig hy praat nie politiek nie,
maar Mangope is 'n slim man,

65 maar Mangope het meer verstand as Vorster."(14)
Mogolole o itse Sekgowa

Lesedinyana la ga Ramphofeng.(15)

E a re fa kgomo tsa gagabo di gapilwe,
a lale a sa nna setilo

70 le ditee, a tsoge a sa di tshware,
a tsoge a kgalaota makgabana,
o gopotse toropo ya Pitoria.

O e tshabe fa e retolola dithaka,
Tshwene ya majwe,(16)

motlha a bogola, ga e go bifele.

75 Lo tlang fela mo Bophuthatswana

Lo tlang fela lo se ka lwa boifa.

Lo eteletse ke motho a itse tsela;

Lo gogwa ke Malomathotse;(17)

Lo gogwa ke Kgarametsane,(18)

80 e e itseng go tilla,

kana Mangope ga e ke e re a kolopa,

a kokobela, o kolopa fela,

a ntse a tlhamaletse a ntse

a farologanya mopo le ditlhaa.

85 Nna, rraagwe Kwena(19) ke sa le ke rongwa.

Ke rre-ntwa, ke ise ke tsalwe

a nthomela kwa go thokwana

maar Mangope het meer verstand as Vorster."
Die grote ken Afrikaans (die ouer broer)
die liggie van Ramphofeng.

As hulle beeste geroof is,
dan bly hy nie op die stoel sit nie
en tee, drink hy ook nie (raak nie aan nie),
en opstaan en die klippe na alle kante laat spat,
Terwyl hy op pad is na Pretoria.

Jy moet bang wees vir hom as hy rondkyk,
Bobbejaan van die klippe,

as hy blaf, is hy nie snaaks met jou nie.

Kom maar net na Bophuthatswana

kom net en moenie vrees nie.

Julle word gelei deur 'n persoon wat die pad ken;

julle word gelei deur die Malomathotse:

julle word gelei deur die Stoter,

wat goed kan koes,

want as Mangope gooi,

kruip hy nie weg nie, maar gooi net,

terwyl hy reguit mik

en die voorkop van die kakebene skei.

Ek, die pa van Krokodil is lankal gestuur.

Ek is 'n groot vegter, nog voor my geboorte

het hy my gestuur na die bruine (bees)

e mabele a thata,
thokwana e mabele a ditshitshiri,

90 e go tweng khunwana e rile o re
o a nthaga, o nthagile ka tlhako ya morago.
Ya pele ya itsemeletsa go nthaga.

Bojang bo kwa ga Molopo segalaka;

bo kile jwa galaka tshwana molomo(20)

95 ya re khunwana jwa e putla loleme.(21)

Tautona nna ka re ga o mphe, o a nkamoga,

tota o ka bo o mpha o ka bo o ntekola

o ka bo o ntlhola matšogō.

Tshwene a majwe, kana ga ke a re

100 mpha o mphe nosi;

ka re mpha, o ntlhakanye le batho

o ntlhakanye, le Bahurutshe morafe wa ga
rraago.

met die taai spene,

die bruine met die taai spene (wat die skerp
geluid maak),

waarvan gesê word die rooie (bees) wat my

wou skop, sy het my geskop met die agterpoot.

Die voorste was te lui om my te skop.

Die gras by Molopo is bitter;

dit was eenkeer bitter in die swarte se mond

dit het die rooie se tong deurgesny.

President gee nie vir my nie, maar neem van
my weg,

want regtig as u vir my wil gee, kan u my kom
besoek

en u kan kom kyk hoe dit met my gaan.

Bobbejaan van die klippe, ek sê mos nie

gee vir my alleen nie;

ek sê gee vir my, en sluit my by die ander
mense in

en sluit my in, by die Bahurutshe die stam van u
vader.

No. 9

Die prysgedig is voorgedra by die opening van die Mangope Tegnieese Hoërskool in die Rustenburg distrik wat bygewoon was deur ongeveer 8 000 gaste. Die President van Bophuthatswana het die opening self waargeneem.

- 1) Die Sekretaris van Onderwys en Kultuur van Bophuthatswana.
- 2) Die Kringinspekteur waaronder bogenoemde skool resorteer.
- 3) Die Tswana reken die Kaptein as verteenwoordiger van God op die aarde.
- 4) Die President, benaming wat op sy posisie dui.
- 5) President Lucas Manyane Mangope van Bophuthatswana.
- 6) 'n Voorvader van die President.
- 7) Kaptein B.G. Moilola van Dinokana, in die Lehurutshe distrik.
- 8) Kaptein M.J. Gopane van Gopanestat, Lehurutshe distrik.
- 9) 'n Hoofman van Kaptein Gopane.
- 10) 'n Hoofman van Kaptein Gopane.
- 11) Prysnaam vir die President van Bophuthatswana.
- 12) 'n Wisselvorm van, Sekgowa; wat beteken - 'n blanke taal.
- 13) Advokaat Maisels.
- 14) President B.J. Vorster, gewese President van Suid-Afrika.
- 15) Voorvader van President Mangope.
- 16) Prysnaam, afgelei van stam totem.

- 17) Prysnaam van die President; volgens oorlewing was die Bahurutshe wat by Motswedi en Dinokana gebly het, die eerste onder al die Tswanastamme wat landbou beoefen het.
- 18) Prysnaam vir die President.
- 19) Verwys hier na die President se oudste seun.
- 20 & 21) Die Hoofstad van Bophuthatswana sou eers in die Lehurutshedistrik gebou gewees het, omdat die Molopo distrik by Mafikeng nie geskik geag was nie, maar tog later in laasgenoemde distrik gebou is.

Ke boka kgosi Gopane wa RraMele

Ke boka kgosi Gopane(1) wa RraMele(2).
Mogobe o mo tona rre a o tlatša o;
o a tlatša ga nwa ditshukudu.

Ditlou di o nwa di o kakoba.

5 Di tswa Shashe;(3)

di tla di o latetse,

di tswa Shashe;

di tswa gare ga lefatshe

kô'o teng-teng, kô'o kgakala-kgakala.

10 Go pota motse wa Serowe(4) ka hale

kwa ga Mangwato,(5) kgakala-kgakala

gaufi le motse wa bakalaka(6)

gautshwane le motse wa Matebele.(7)

Ek prys kaptein Gopane van Rramele

Ek prys kaptein Gopane van Rramele .

Die groot reënwaterpan het my pa volgemaak;
hy het hom volgemaak en die renosters het toe
gedrink.

Die olifante het rondom hom gestaan en drink.

Hulle kom van Shashe af;

hulle kom na die pan toe (hulle volg dit),

hulle kom van Shashe;

hulle kom uit die middel van die aarde

uit die allerdieptes, en van baie ver.

Daar anderkant die stat van Serowe

by die Mangwatostam, baie ver

naby die tuiste van die Bakalaka

baie na aan die stat van die Matebelies.

No. 10

Die prysgedig is vir wyle Kaptein Gopane van Gopanestat, distrik Lehurutshw, voorgedra.
Die prysgedig is aan hom opgedra vir sy pogings om die getal van sy stamlede uit te brei,
deur aan ander stamlede wat nie Bahurutshes was nie, verblyfplek te gee in sy stamgebied.

- 1) Wyle Kaptein Gopane van Gopanestat, distrik Lehurutshe.
- 2) Wyle Kaptein Gopane se voorvader omstreeks 1844.
- 3) 'n Rivier in Noord-Oos Botswana.
- 4) Die hoofstat van die BaMangwato in Botswana.
- 5) Die BaMangwatostam in Botswana.
- 6) Die Bakalakastam wat op die grens tussen Botswana en Zimbabwe woon.
- 7) Verwys na die Matebelies wat na Zimbabwe gevlug het onder leiding van Moselekatse,
omstreeks 1836.

Ke boka Moilola, morwa Sebogodi

Ke boka Moilola(1), morwa Sebogodi.(2)

Ba re ke kidikidi thamokima;

ke ya ga Mmalekane(3) ka letsomane.

Motho ga a re a le thebe e mmala,(4)

a be a sale kwa morago ga batho.

O kgoba-kgoba ka thebe a itshupe

a tle a bonwe ke rraagwe Sebogodi.

A re: "Ga ke a tsala ngwana;

ke tsetse ledimo, ke tletse pharatlhe."

10 Maoto a a dikoro,

tlhakotsa maoto, morwa Sebogodi,

tlhakotsa maoto, ra'a go tllhabana.

Ditshaba di ntse di ja digoneri,(5)

ditshaba di kwa ntle le mookodi.

15 Ngwana wa kgosi o tla ntle.

O tla tshweu morwa Sebogodi,

yo'o o pelo tshweu, morwa Sebogodi,

yo'o o montle le pelo, morwa Sebogodi.

Kgomo di siile monyorometsegi(6);

Ek prys Moilola, seun van Sebogodi

Ek prys Moilola, seun van Sebogodi.

Hulle sê dit is hy met die nekbene, die dik nek;

dit is dié van Mmalekane saam met die trop.

As 'n mens 'n veelkleurige skildvel het,

dan bly hy agter die mense.

Hy stamp-stamp met die skildvel en vertoon
homself

sodat hy deur sy pa Sebogodi gesien kan word.

Hy sê: "Ek het nie 'n kind verwek nie;

ek het 'n reus verwek, terwyl ek vol boosheid was."

Voete wat soos stompe lyk,

vee af jou voete, seun van Sebogodi,

vee af jou voete, ons gaan veg.

Die stamme kry baie swaar,

die stamme is buite in die koue.

Die kapteinskind kom mooi reg.

Hy kom goed reg, die seun van Sebogodi,

hy wat goedhartig is, seun van Sebogodi,

hy wie se hart ook mooi is, seun van Sebogodi.

Die beeste het weggebars en weggehardloop;

20 di a sia Kgabo 'a ga Sebogodi.(7)

Ya ba ya re motswakgwana,(8)

a ba a lala a sa fitlhola

a ba a lala a sa ja, Mofurutshe,

a lala a sa ja, morwa Sebogodi,

25 a lala a sa ja, motswa Thamagana,(9)

motswakwaneng ya kgomo tsa Makgonya,(10)

dikgomo di mo Mmamogwanyana;(11)

di eme hela di emetse batlhabani

tsa leta Moilola a RraMokalaka:(12)

makolwane a matona a mabedi

a a thata-thata.

Gare go ne go sena ngwana ope o buang,

go se ngwana wa motho o o tswang molomong,(13)

go se nko ya motho e tswang lemina.(14)

hulle hardloop weg, Aap van Sebogodi.

En toe afstammeling van die witrug bees,
dan slaap hy sonder om ontbyt te eet

en hy slaap sonder om te eet, die Mofurutshe,
en hy slaap sonder om te eet, seun van
Sebogodi,

en slaap sonder om te eet, die afstammeling van
die groue,

afstammeling van die witrug bees van Makgonya,
die beeste is by Mmamogwanyana;

hulle staan net vir die soldate en wag

hulle wag vir Moilola van RraMokalaka:

twee groot jongmanne

wat baie sterk is.

Daar was geen kind wat gepraat het nie,

geen mensekind wat iets gesê het nie,

en daar was ook niks wat gebeur het nie.

No. 11

Die Prysgedig is opgedra aan Kaptein B.G. Moilola, en om sy stand en belangrikheid te beklemtoon, word hy geprys vir dade deur sy voorgeslag verrig.

- 1) Kaptein B.G. Moilola van Dinokana, Lehurutshedistrik.
- 2) Kaptein Moilola se voorvader, Kaptein Sebogodi II omstreeks 1865.
- 3) Kaptein Moilola se voorgeslag, volgens die prysdigter was dit die vrou van Moilwe-a-Sebogodi I gewees.
- 4) Skildvel wat van 'n veelkleurige beesvel gemaak is, wat opvallend is en maklik aandag trek.
- 5) Dit kan ook vertaal word met - noustrop trek; kan ook veldkos beteken, wat in die moeilike tye versamel word.
- 6) Klanknabootsing, maak die geluid van beeste, wat deur bosse weghardloop, na
- 7) Verwys na Sebogodi II.
- 8) Verwys na Kaptein Moilwa.
- 9) Verwys na Kaptein Moilwa.
- 10) Verwys na Kaptein Moilwa.
- 11) Pleknaam in die Lehurutshedistrik.
- 12) Kaptein Moilwa se voorvader.
- 13) Kan ook vertaal word as: geen mensekind wat uit die mond gekom het nie.
- 14) 'n Letterlike vertaling sou lui: daar was geen neus waaruit iets geloop het nie.

Ke boka Manyane morwa Sebogodi,
wa ga monnyenne - nnyenne le Sebogodi.

Ke boka Manyane(1) morwa Sebogodi,(2)
wa ga monnyenne - nnyenne le Sebogodi.
Rramadigane o diga ditlhare,
motho o diga malubu le maoka.
Kgomo e gasitse Barolong(3) mashi.
E gasitse Babinatshipi(4) marumo,
ka e bona Makone(5)
a re gakaletse.

Tshwene e letse e thobile bosigo.

10 Tshwene e kile ya thoba, Morolong,(6)
ya thobela Babinatshipi(4) ba letse.
Mangope o gana go ya ditshabeng;
o ganela ga gagwe, Lehurutshe.(7)

15 A re nna ke bonwa ke le Mohurutshe,(8)
ke bonwa ke le ngwana wa ga Mangope a Motswedi,(9)
ngwana wa segatolamagola.

Ek prys Manyane seun van Sebogodi,
wat baie jonger is as Sebogodi.

Ek prys Manyane seun van Sebogodi,
wat baie jonger is as Sebogodi.
Omgooier wat bome omgooi,
hy gooi wilger en soetdoringbome om.

'n Bees het die Barolong met melk bespat.
Hy het assegaai vir die Ystermense uitgestrooi,
want hy sien die mense van die Noorde
is lus vir ons.

'n Bobbejaan (totemdier van die Bahurutshe)
het verlede nag ontsnap.

'n Bobbejaan (totemdier van die Bahurutshe)
het eenkeer ontsnap, Morolong,
hy het ontsnap toe die mense nog slaap.
Mangope weier om na die stamme te gaan;
hy neig na sy tuiste, Lehurutshe.

Hy sê ek word aangesien vir 'n Mohurutshe,
ek word beskou as die seun van Mangope, van
Motswedi,
kind van die ploëer van omgeploegde lande.

Tladi e o gatolotse seumakwa.

A re: "Re namolele rrangwana'a Mangope,
nnamolele, rangwana'a Kgakane,(10)
ka ntwa e o ntse o e bolela."
O e bolela e sa tshela Kgetleng,(11)
lesa phiri o betse Mokgalagadi(12)
o mo phaile ka legofi matlhong.

Bana ba ga Mmaphala(13) re epanye,
ba ga Mmaphala, re epalanye.

25 Sebogotswana o epile Mangope.

Nna, phala, ke sule ke robegile,
phala e sule ka nako tsa selemo,
ke sule ka kgwedi ya Phatwe e lejwa,
ka kgatlo tsa kgwedi ya Phatwe.

30 Phuru-phuru, e tlhaba ditshaba,
tau ya sekgwa sa Mogologaadikwe.(14)
Ga e a ema, e purutlela motho,
ya tshwara motho,

35 ya mo ja mediêpê,
ya mo tlogela a sena go athlana,
ya mo tlogela a kaname,
ya hula a bile a letse 'roko jwa malalla ruri,

Die weerlig het die grond wonderbaarlik omgekeer.

Hy sê: "Bevry ons, oom van Mangope,
bevry my, oom van Ngakane,
van 'n geveg waarvan jy nou net gepraat het."
Toe die geveg deur die Kgetlengrivier aangaan,
los die wolf en slaan die Boesman
gee hom 'n klap deur sy gesig.

Kinders van Mmaphala, ons help mekaar,
die van Mmaphala, ons help mekaar.

Sebogotswana het vir Mangope gehelp.

Ek, die rooibok, ek is dood en gebroke,
die rooibok is in die somertyd dood,
ek het aan die einde van Augustus doodgegaan,
aan die einde van Augustusmaand.

Woerts, woerts, hy steek die nasies,
die leeu van die Mogologaadikwebos.

Hy het nie net gestaan nie, hy bespring 'n mens,
hy gryp toe 'n mens,

hy het hom toe verskriklik verskeur (flenters geskeur)
hy het hom gelos toe hy reeds gegaap het,
hy het hom gelos toe hy op sy rug lê,
hy het toe berus, want hy was reeds in die dood=
slaap,

40 kopu-kopu(15) madi a tswa legateng,
madi a tlhaga mo phogong ya motho.
Kgomo lela, Mmamontsi(16) a lele
fa gare ga mangana a Diepa;(17)
fa gare ga Mangadi(18) le Titijwe.(19)
Ba e retela fa Tshidilamolomo.(20)
45 Re gana kwa phateng ya Makgori.(21)
Ditshipi di jane megatla ga di bone,
di jane megatla ga di gadimane.
Dikhutsana di iketa batsadi,
ba iketa batsadi, balotsanyana,
50 ba re ga ba a tsalwa,
ntse ba tsetswe.
Ntlhe bana ba e kare ba a inketa?
Ba etsa moithala
le le ha garenyana.
55 Ka ere ha ba ya go feta sekwana,
ya kgwana magodiri a gala,
a gala gangwe fela ka bophere,
o gala gabedi, a phamola motho,
o editse Matsitsile,(22) go kolopa
a be a etsa Matsemane(23) go atamela.

Ga re tlhatlhella Maganaelwa(24) morwa kgosi,

die bloed het uit die skedel gestroom,
bloed het uit die mense se kroontjie gekom.
Bees bulk, sodat Mmamontsi ook kan bulk
tussen die swarthaakbome van Diepa;
tussen Mangadi en Titijwe.

Hulle het hom by Tshidilamolomo teruggehou.
Ons weier by die kloof van Makgori.
Ysters wat slyt, sien nie,
hulle wat mekaar slyt let nie op mekaar nie.

Die weeskinders bekommer hulle ouers,
hulle bekommer hulle ouers, die towenaartjies,
hulle sê hulle is nie gebore nie,
terwyl hulle gebore is.

Hoe lyk dit asof die kinders 'n bekommernis is?
Hulle maak soos hulle voorgangers
wat tussen in is.

As hulle by die boskasie verbyloop,
by die taaibos-boskasie en omkyk,
het hy een maal omgekyk met ontevredenheid,
Hy het 'n tweede maal omgekyk, en 'n mens gegryp,
hy het net soos Matsitsile gegooi
en net soos Matsemane nader gekom.

Gee aan die Maganaelwa wapens, seun van die
kaptein,

Maganelwa(24) a letse a sa kolopa:
go bile go kolopa Malwelamotse.(25)

die Maganelwa het gister nie geveg nie;
dit is net die Malwelamotse wat geveg het.

No. 12

Die prysgedig is aan President Mangope van Bophuthatswana voorgedra, na sy benoeming as Hoofminister van die Tswana Gebiedsowerheid.

- 1) President L.M. Mangope.
- 2) Die President se voorvader Sebogodi II van omstreeks 1865.
- 3) Die Barolong van Montshiwa in die Molopo-distrik wat die koedoe as totemdier het.
- 4) Die Barolong van Thaba'Nchu wat yster as hulle totem het.
- 5) Algemene term wat mense beskryf wat uit die Noorde kom.
- 6) Die Barolongstam word hier aangespreek.
- 7) Die tuisdistrik van President Mangope.
- 8) Wys op die President se stamverband.
- 9) Die geboorteplek en die tuiste van die President toe hy nog Kaptein was van die Bahurutshe Boo Manyane van Motswedi, in die Lehurutshedistrik.
- 10) Een van die President se voorouers.
- 11) Rivier in die Lehurutshedistrik, deesdae genoem; Ngôtwane.
- 12) Term wat verwys na die Boesman van die Kalaharie.
- 13) Een van die President se voorouers.
- 14) 'n Bos, wat op 'n berg met dieselfde naam groei, in die Lehurutshedistrik. Die berg was deur die mense vermy, omdat daar volgens oorlewering stemme uit die berg opgeklank het, veral 'n vroue stem wat gesê het: Lo bone kae, mogolo a dikwa; waar het julle al gesien

dat daar al om 'n grootmens geloop word?

- 15) Klanknabootsing, wat die geluid, van bloed wat uit 'n wond gepomp word, namaak.
- 16) Volgens die prysdigter, is dit 'n groot Afrikanerkoei met weglê horings.
- 17) en
- 18) en
- 19) Plekname in die Lehurutshedistrik.
- 20) Pleknaam in die Molopodistrik.
- 21) Pleknaam in die Molopodistrik.
- 22) Leeftydsgroep in die tyd van die President se vader.
- 23) Leeftydsgroep in die tyd van die President se vader.
- 24) Leeftydsgroep van die President.
- 25) Leeftydsgroep van die President, waarvan hy lid is.

Ke boka Lentswe morwa wa ga Mmenwe.

Ke boka Lentswe, (1) morwa wa ga Mmenwe.

"Naa lethuge-thuge yo ke mang yo
ya botau e tshositswe ke segadima?"

Ke tlhodi se se mo ntsweng ja thaba,
ke marapo-diphuru o Rramenwe;

ke ene marapo-diphuru wa ga Rramenwe.

Ka a ba duba, magagaripa a tshabe,
ere Bakgothu(3) ba robe ba go tshabe,
ba go sisimoge.

10 Ba itse ba go tsetse mogaragatshego-o-o-lobelo, (4) Hulle moet weet dat jy met spoed gebore is,
yo o kola ya ntshe e ntsho, Motshwene, (5)
yo o kola ya ntshe.

O rwele motlhajwe wa kgomo tseo pula, (6)
thebenala ya kgomo tseo pula,
15 thebe Mmakgodi (7) o tla e gana.

A re ga ke ale thebe e tswa marumong.

E tlhotse e kolopiwa ke babanyana,

Ek prys vir Lentswe, die seun van Mmenwe.

Ek prys vir Lentswe, die seun van Mmenwe.

"Wie is dan daardie een wat flenters kap
wie se dapperheid verskrik is deur 'n weerligstraal?"

Hy is 'n spioen wat bo-op die bergtop sit,
dit is die een wat bene kou van Rramenwe;
dit is hy die een wat bene kou van Rramenwe.

Hy is so, dat tot die sterkes vir hom bang is,
verslaan die Damaras dat hulle vir jou bang kan wees
dat hulle voor jou padgee.

Hulle moet weet dat jy met spoed gebore is,
hy met die pluim van die swart volstruis, Bobbejaan,
die met die volstruispluim.

Hy dra die oorblyfsels van goeie beeste,
die bont skildvel van die goeie beeste,
die skild wat Mmakgodi sal weier.

Hy sê ek lê nie 'n skild neer wat in die oorlog
gebruik is nie.

Die vyandjies het die hele dag teen die skild
gesteek, (gegooi),

Segaketlana se lobelo fa se tshabang teng(8)

segadima sa morwadia a' phefo.

20 Kgala-tsetsi a tuka moratletli,

thobane e a ša,

sedimo se a wa,

Morwa o a wa,

motho o a bolawa,

ka lekuku ka letubu,

ha baratani ba sa lebane mo matlhong,

ha ngwetsi a tshaba a tlhanotse makgabe,

sealogane(9) se tlhanotse mosese.

Gate boMogatlanku(10) bone

30 le boPhilokgobe(11) di neilwe

batlhahune ba tsone.

Ha makau, ha makau-kau.

Ditshukudu di tshabe ka dikgothane,

35 ditlou di tshaba ka kobe, morwa Kgosi.

sonder die gewig van die waterhouer hardloop hy
vinnig weg

soos die weerligstraal, dogter van die wind.

As die son vlammend op die horison is,

die kierie brand,

die hemel val,

die Boesman val,

'n mens word gedood,

vroeg in die oggend mistigheid,

as die verliefdes nog mekaar in die oë kyk,

as die skoondogter vlug met haar rok in haar hand,

die jong meisie het haar rok onderstebo omgedraai.

Daar word gesê dat die skaapsterste

en die beesniere gegee is

aan die wat geregtig is om dit te eet.

Gee vir die jong manne, die jong manne.

Die renosters vlug weg langs die voetpaadjies,

die olifante vlug ver, seun van die Kaptein.

No. 13

Die prysgedig word opgedra aan Kaptein E.R. Lentswe van Witkleigat, distrik Lehurutshe. Hy word geprys en dade aan hom toegedig wat deur sy voorouers teweeggebring is. Omstreeks 1844 het die Bakgatla ba ga Kgafela weggebreek van die Bakgatla ba ga Manaana, waar hulle in die Madikwedistrik woonagtig was. Die Bakgatla ba ga Kgafela het toe woonplek by die Bahurutshe gevra en gekry. 'n Tyd lank het dit goed gegaan, maar toe het die Bakgatla die Bahurutshe se beeste geroof, wat toe op 'n geveg en skeuring uitloop. In die daaropvolgende geveg is Sebogodi I om die lewe gebring en die Bakgatla is verdryf van die Bahurutshe stamgebied.

- 1) Kaptein E.R. Lentswe van Witkleigat, Lehurutsedistrik.
- 2) Kaptein Lentswe se voorvader Lentswe 'a Mmenwe, omstreeks 1844.
- 3) Hottentotte of Damaras, definitiewe onderskeid word nie gemaak nie.
- 4) Kan ook vertaal word as : 'n heen en weer beweging wat vinnig uitgevoer word.
- 5) Prysnaam van Kaptein Lentswe, verwys na sy stam se totemdier.
- 6) Skildvel.
- 7) Die vrou van Lentswe 'a Mmenwe.
- 8) Waterhouer wat in die geveg gebreek is en so die draer se las verlig het.
- 9) 'n Meisie wat oud genoeg is, so 13-15 jaar, om na die inisiasieskool te gaan.
- 10) en
- 11) Personifikasie van skaapsterkte en beesniere, onderskeidelik.

Ke boka Motlokwa, ngwana wa ga Bogatswi.

Ke boka Motlokwa, (1) ngwana wa ga Bogatswi. (2)
Lekubu-kubu je le kwa Molokwane, (3)
Morena, ekete go bolawa noga.

5 Kgaswana, (4) ekete go bolawa noga,
le mifinyana a dilepe e a wa.
je melamu e betlelwa boatleng,
dithobane di betlwa lesuka-suka.
Morena o jafile o tlosa tlala.

Kgaswana, o jafile o tlosa tlala

10 kana ne re tla bona leng serole?

Nao le mo tseleng lo tswa Tlokweg; (5)

lo tswa Tlokweg mo Kolontwaneng. (6)

Go feta Thakadu selelelamagwele, (7)

go feta Thakadu ngwana wa ga Bogatswi,

15 go feta Thakadu morwa Mokalaka. (8)

Ek prys Motlokwa, seun van Bogatswi.

Ek prys Motlokwa, seun van Bogatswi.
Die deurmekaar spul wat by Molokwane is,
Kaptein, dit lyk asof daar 'n slang doodgemaak word.

Kgaswana, dit lyk asof daar 'n slang doodgemaak,
word en die steeltjies van die byle val.
Die knopkeries word onverskillig gesny,
die keries word baie vinnig gesny.

Die Kaptein het goed gedoen deur die hongersnood
te verwyder.

Kgaswana, het goed gedoen deur die hongersnood te
verwyder

en wanneer sou ons die uitgehongerde gekry het?

Die voet is in die pad en kom van Tlokweg;
kom van Tlokweg by Kolontwane.

Daar gaan 'n Erdvark verby wat aartappels liefhet,
daar gaan 'n Erdvark verby seun van Bogatswi,
daar gaan 'n Erdvark verby seun van Mokalaka.

20 Tau e bopa mo dipharagatlheng;
mo makgatleng a dinoka tse dikgolo;
mo Kholwane le mo Kolontwaneng.
Thaba di bile tsa kgwa leshalaba;
thaba tsa ga rre, tsa ga Mokalaka.

Die leeu brul in die klowe;
by die sameloop van die groot riviere;
by Kholwane en by Kolontwane.
Die berge het weergalm (het klank uitgespoeg);
die berge van my pa, van Mokalaka.

No. 14

Die prysgedig word opgedra aan Kaptein B.T. Mokgobjwa, van die Ba ga Molete ba Mokgobja-
stam van Kolontwane in die Lehurutshedistrik, om sy afkoms en sy grondgebied en gevolglik
sy kapteinskap oor die Batlokwa te bevestig.

- 1) Kaptein B.T. Mokgobjwa van Kolontwane, Lehurutshedistrik.
- 2) Voorvader van Kaptein Mokgobjwa.
- 3) Die hoofstat van die Batlokwa in die Lehurutshedistrik.
- 4) Die noemnaam van Kaptein Mokgobjwa.
- 5) Pleknaam in die Lehurutshedistrik.
- 6) Die blyplek van die Batlokwa in die Lehurutshedistrik.
- 7) Die Batlokwa se totemdier is 'n erdvark, en hier word hy op sy stamnaam aangespreek.
- 8) Voorvader van Kaptein Mokgobjwa.

Leradu kgwebana-a-mafisa

Maphotlokwe, (1) kgwebana o a raga,
o nthagile ba tlhako ya morago,
ya pele ya itsemeletsa go raga.

5 Ke amule kgwebana morokotso; (2)
e rile ke tswela, ka duma-duma
ka re: "A kgoro ya go swa e senang maši
ya go amuwa ke motho a bopama."
Motho o mmona ka manong go wela
o bonwa, ka magakajane go nna.

10 Kgonamatlhong (3) o thubile kgamelo,
o thubetse motlhaolo fa sakeng,
badisa ba rakanela letshotelo; (4)
re itlhoma e le kwati ja kgatsele.

Die grys melkkoei

Maphotlokwe, gryse sy skop,
sy het my met die agterpoot geskop,
die voorpoot was te lui om te skop.

Ek het al die gryse se melk uitgedrink;
toe ek vandaar gaan, het ek gebrom
en gesê: "Die treurige bees wat nie melk het nie
waaraan 'n mens wat maer is drink."

'n Mens sien hom waar die aasvoëls neersak
hy word gesien, deur die kraaie waar hulle sit.

Kgonamatlhong het die emmer gebreek,
sy het die emmer by die kraal gebreek,
toe die wagtters neersak tref hulle mekaar op die
kraalmis;
omdat ons gedink het dat dit biesmelk is.

No. 15

Prysgedig wat aan 'n koei opgedra is; die tipe prysgedigte is werklik tradisioneel, omdat die bees so belangrik vir die Tswanakultuur en -samelewing was.

- 1) Die naam van die koei
- 2) As die koei klaar gemelk is, word melk vir die kalf agtergelaat; kan ook vertaal word as na- of laatmelk.
- 3) Die naam van dieselfde koei onder(1) genoem.
- 4) Die laaste vier reëls moet saam gelees word om die betekenis ten volle te begryp; toe die koei die emmer breek, en die melk in die mis van die kraal wegsyfer toe val al die wagttertjies op die mis neer, en begin die melk opsuig, omdat hulle gedink het dit is biesmelk.

Tilodi ya magaga(1)

Motlotlhomisi(2) wa ga tsho'o ja nkwe,
ke bona selo se ntlola se feta.

Se ntlola se le kodu le kodu thangwana,
ka se re thwaa ka thupa molongwana,
5 sa heta sa bolela sa'a(3) le dikgwa.

Nna ka heta ke bolela ke ya motseng.

No. 16

Prysgedig wat die konfrontasie vereer wat tussen die jagter en die luiperd plaasgevind het.

- 1) Kan ook vertaal word as: die gespikkelde van die grotte/spelonke.
- 2) Spoorstryer met die variante; latela
- 3) Sametrekking van: se ya.

Die Luiperd

Spoorsnyer van die luiperdspoor,
ek het iets gesien wat oor my gespring het toe
dit verbygaan.

Dit het oor my gespring en het 'n diep stem gehad,
ek het dit met 'n lat op die bek geslaan,
dit het aanhoudend gepraat terwyl dit deur
die bosse gaan.

Ek het aanhoudend gepraat terwyl ek stat toe gaan.

Garnate motlatsakgamelo(1)

Garenate,(2) moditi, modutla-mashi!
A re a gangwa, tshetlha di bolole
di ye go tshela ka tibogo ya kwena,
tibogo le mokokolasa o thata,
ga ke le thibotsa mabotlanyana,
le tshedisa dinamane tsa magatelo.

Granaat die melkkoei

Granaat, jou mooi ding, jou goeie melkkoei!
As sy gemelk word, word die vales gewoonlik
uitgekeer
en gaan gewoonlik deur die drif van die krokodil,
die drif en lamsiekte is moeilik (erg),
as ek die speenkalwers daarvandaan wegkeer,
dan laat dit die suiikalwers deurgaen.

No. 17

Prysgedig opgedra aan 'n koei.

- 1) Kan ook vertaal word as: Granaat, die emmervolmaker.
- 2) Afgelei van die Afrikaanse granaat, en hier gebruik as die koei se naam.

Kgomo ya tsetsi

Nna ke tlhotse ke totobisa mokodue,

banyana, gwa nna, nkgamela hoo!
banyana, gwa nna, nkgamela hoo!

Ka re: "He! ke go gamele selo se se ntseng jalo;
ke go gamele se se matalo-talo(1)"?

Laela motho o ntsweng

a ntlele thobane ya mofiri(2)

ke tle ke betse ka yone dihutsane;(3)

ke betse ka yone diphatsamelomo.

No. 18

Prysgedig opgedra aan 'n koei.

- 1) Sametrekking van; matlalo/matlalo
- 2) 'n Soort bos/boom.

3) In die Tswanasamelewing is dit die ouer broer wat die koei melk en die jonger broer wat die kalf hokslaan, dit wil sê, met 'n stok weghou van die koei terwyl daar gemelk word.

Die kleinkalwer koei

Ek was die hele dag besig om die maer koei aan te help,

en die meisies sê, melk daar vir my,
en die meisies sê, melk daar vir my.

Ek sê toe: "Haai! moet ek vir jou so 'n ding melk;
moet ek vir jou so 'n maer ding melk?"

Sê vir die mens wat daar op die bergtop is
dat hy vir my 'n hokstok saambring
sodat ek daarmee die kalwers kan hokslaan;
sodat ek die bontes se bekke daarmee kan slaan.

Fa re gama

Nkgonne o rile ke game kgwaana.

Ka re ke game sekwere?

Sekwere se gangwa ke mogolo 'a motho,(1)

mmotlana a se beletse namane(2)

5 a re thwaa-thwaa kwa sakaneng.

As ons melk.

My ouer broer het gesê ek moet die gryse melk.

Ek vra moet ek die wilde een melk?

Die wilde een wat deur jou ouer broer gemelk,

terwyl die jonger broer die kalf hokslaan

hy slaan klap-klap daar by die kraal.

NO. 19

Prysgedig opgedra aan 'n koei.

1) en

2) In die Tswanasamelewing is dit die ouer broer wat die koei melk en die jonger broer wat vir hom die kalf hokslaan.

Nnayang Selepe

Selepe se latlhegile, Batshweneng,(1)
selepenyana saaka ga se bonwe,
nna tšhaka ya motho gaaka ga e bonwe.
Ya motho, ya morwa tsetse a Mekgwa,(2)
5 mme tsetse a Mekgwa e le kwano.

Selepe se se utlwaletse kgakala-kgakala,
ko teng-teng, kwa gare ga lefathse
kwa go Kubu,(3) kgakala-kgakala.
Gatwe se tshotswe ke Moletsane(4) maloba,
10 Moletsana wa RraMokoteng.(5)
A se neela bo RraMorakile,(6)
a se na Ntshe(7) RraMorakile
kana o raa ka a le mogolowe.

Ga re ga o kake wa ja kgomo e timetswe,
Moletsane,
15 kana matimelwa, a jewa ke mogoloo,
a jewa ke Ntshe,(8) morwa RraMorakile.
Motlhanka o ja kgomo ya mophato,(9)
motlhanka o abelwa masweswana;(10)
a a setse a bodile, a a je.(11)

Gee my 'n byl

Die byl is verlore, Batshwene,
my byl'tjie kan nêrens gevind word nie,
my strydbyl kan ek nêrens vind nie.

Die van 'n mens, afstammeling van Mekgwa,
terwyl die afstammeling van Mekgwa hier is.

Daar is van die byl baie ver gehoor,
baie diep, in die middel van die aarde
daar by Kubu, baie ver.
Hulle sê dit is nou die dag deur Moletsana gevat,
Moletsana van RraMokoteng.

Hy het die gegee aan RraMorakile-hulle,
en RraMorakile het dit aan Ntshe gegee
omdat hy die oudste is.

Daar word gesê jy kan nie 'n bees eet wat weg
(verdwaal) is nie, Moletsane,
want die beeste wat verdwaal is, word deur jou
ouer broer geëet,

hulle word geëet deur Ntshe, seun van RraMorakile.
Die dienaar eet die bees van die leeftydsgroep,
die dienaar kry die oorblyfsels;
die wat reeds vrot is, kry hy om te eet.

A e dire segokgo sentshonyana;
tshoso-ya-ga-maloma-go-botlhoko;
lesonya le loma go se ke go tse sepe. (12)

Dan maak hy soos die swart spinnekop;
Die swart mier wat baie seer byt;
die rooimier wat byt sonder dat daar iets gesê word.

NO. 20

'n Prysgedig wat handel oor 'n byl. Dit is ook 'n prysgedig wat die manne aanspoor tot die geveg.

- 1) Lede van die Bahurutshestam wat aangespreek word op hulle stamnaam, dit wil sê, die totemdier van hulle stam.
- 2) Die prysdigter se oorlede vader.
- 3) Die Bakubungstam te Molote.
- 4) en
- 5) en
- 6) en
- 7) Familiehoofde, of die hoof van 'Kgoro' in die Lehurutshedistrik.
- 8) Die oudste seun van een van die familiehoofde.
- 9) As die leeftydsgroep klaar aan 'n bees geëet het is die oorblyfsels aan die dienaars gegee.
- 10) Die oorblyfsels wat die dienaars eet.
- 11) Die dienaars word vergelyk met wurms wat vrot vleis eet - wys op die stand van die dienaars.
- 12) Die dienaars word vergelyk met rooimiere wat die beendere van 'n dier verder afknaag.

Ke boka Thathe Mangwegape Molatlhwa

Ke boka Thathe Mangwegape Molatlhwa.(1)

O maatlametlo, o matsetseleko,
o setswerere, rra Molatlhwa,
o kgatlhile morafe, ka-borre!

5 Motho mokhutswane, o kgatlhile Basotho(2)
pele,

a ba kgatlha ka bokhutswane le bosetlha;

ka bokgabana le tholwana ya maratwa a lejwa.

A nyalela Basotho a sa itse go apara kobo.(3)

Tshetlha, e kile ya'a ga motseng wa ga
Lesewe(4)

10 ka go leka ditlhare bothito.

Ya tswa ya tlhatlhoga dithabeng tsa Manthe(5)
le Tsokonyane.(6)

Ke tlhako-sekhutswane selekana-morena.

Masilo a se leba a se oka-oka
a tshaba le go mo seba.

15 Batho ka go se go itse,

ba re o Motlhaping,
o tswa, Mangwegape, o le Morolong,(7)

Ek prys vir Thathe Mangwegape Molatlhwa

Ek prys vir Thathe Mangwegape Molatlhwa.

Jy kan goed doen, jy is uitstekend,

jy is 'n kampioen, meneer Molatlhwa,

jy het die volk verbly, so waar!

Die korte het eers die Sotho's verbly,

hy het hulle beïndruk met sy korthheid en sy ligte
kleur;

met moeimaakgoed en 'n vrug wat mooi is om na te kyk

Hy het onder die Sotho's getrou, al het hy nie
geweet om 'n kombes te dra nie.

Die Vale, het eenkeer na die stat van Iesewe
gegaan

en die hitte van die bome beproef.

Hy het uitgegaan en die berge van Manthe en Tsokonyan
bestyg.

Dit is die klein skoentjie wat vir die kaptein pas.

Die dwase bekyk hom loer-loer

en is ook bang om hom te beskinder.

Omdat die mense jou nie ken nie,

se hulle dat jy 'n Motlhaping is,

terwyl jy, Mangwegape, 'n Morolong is,

o le motho o' o Seleka.

Mpotsang, ke lo ree ke re,
ere lo mmoka lo re:

20

"Tholo ha ke e bolaille ke e je le mang?(8)

Ka e le moila go Barolong."(9)

Seolo; mo tshoge! setoto a khudu,(10)

ke seriri-phoko; matsha(11) ga a beolwe,

e tla re motlhang e beolwa,

go be go tlola dilelo,

go tlholelelwa basadinyana botlhe ba ba mo
metseng

25

ya kgaolo ya Taung le Tsokonyane go beolwa.

Dinteballe Molatlhwa(12) Molebela-
kgakala,

30 ya bona kgwethlo ya letsogo ya mosate, Mmabatho
la Bophuthatswana.

Ya utlwa lonko lwa monkgo wa mosate, Mmabatho
ya tshema-tshema, ya sasamala,
ya kgeloga Moeding,(13)

ya tatamala, ya ralala Huhudi,(14)

ny is 'n afstammeling van Seleka.

Vra my, sodat ek julle kan vertel,
as julle hom prys, dan moet julle se:

"Saam met wie moet ek die koedoe eet as ek hom
gedood het?

Want koedoe is verbode vir die Barolong."

'n Miershoop; vrees hom; sy dop lyk soos 'n
skilpad s'n,

hy het hare soos 'n bokram; sy kop word nie geskeer
nie

want die tyd as hy geskeer word,

sal daar baie gehuil word,

want dan sal al die vroujies van die stat verplig
wees

in die distrik van Taung en Tsokonyane, om geskeer te
word.

Dinteballe Molatlhwa, die versierer,

hy het gesien dat die hand van die hoofstad, Mmabatho
vir hom wink

van Bophuthatswana.

Hy het toe die reuk van die hoofstad, Mmabatho, geruil
hy het toe gedrafstap, en reguit koers gekies,

hy het toe deur Moeding(Tierkloof) gegaan,

hy het toe regdeur Huhudi (Vryburg) gegaan,

ya tsatsanka, ya kgabaganya Madibe.(15)

Ya re, morwa Marapo wa ga Lekoko,(16) a se mpone.

Ya tlhakanya bo Magogo(17) le Lotlhakane,(18)
e gopotse Mafikeng.

Mmele-tshweu, dumela,

o pelo-tshweu, RraMolatlhwa.

E rile a tsena Mafikeng

ga Montshiwa(19) thabeng tsa ga Seleri,(20)
a gadima morago a re:

"Yang lo mpiletse bo Mokodi(21) le Medupe."(22)

45 Nyenya o itumele, morwa Molatlhwa.

Ke go bokile, motho o Seleka,(23)

ga ke batle kgomo

le fa e le šwadi wa thipa,

ga ke mmatle.

50 A itse fa re lo boka,

re be re tlotlamatsa Bophuthatswana,

le go rwesa puso ya rona mabala-a-nkwe.(24)

Tona, ntsha matlho o ba lebe,

o se tlhajwe ke ditlhong.

55 O bokwa ke ngwana wa dikgoro,

hy het toe vasgetrap en oor die Madiberivier gegaan.
Hy het gesê, seun van Marapo van Lekoko, moet my
nie sien nie.

Hy het deur Magogo en Letlhakane gegaan,
terwyl hy aan Mafikeng dink (terwyl hy gaan na
Mafikeng).

Dagsê, jy wat wit van lyf is,

jy is goedhartig, RraMolatlhwa.

En toe hy in Mafikeng kom

by Montshiwa en die berge van Slurry,

het hy omgekyk en gesê:

"Gaan roep julle vir my vir Mokodi en Medupe-hulle".

Glimlag en wees bly, seun van Molatlhwa.

Ek het jou geprys, afstammelings van Seleka,

Ek wil nie 'n bees hê nie

en ook nie eens 'n stomp mes nie,

ek wil dit nie hê nie.

Want as ons julle prys,

dan verhef ons Bophuthatswana,

en om hulde aan ons regering te bring.

Minister, open jou oë en bekyk hulle,

moenie skaam wees nie.

Jy word geprys deur 'n kind van stamme,

kokomana yo Mosweu wa Seleka,
o'o tau 'a Matlhaba Kgare, (25)
tlogolo sa ga Sedukanele. (26)
Ka mophato ke lophetlhu. (27)

Afstammeling van Mosweu van Seleka,
die leeu van Matlhaba Kgare,
die neef van Sedukanele.
My leeftydsgroep is die van Phetlhu.

NO. 21

Die prysgedig is opgedra aan Minister T.M. Molatlhwa, van die Departement van Buitelandse Sake, toe hy as Minister aangestel was van die Departement van Gesondheid in die destydse Tswana Gebiedsowerheid.

- 1) Minister T.M. Molatlhwa, Departement van Buitelandse Sake Bophuthatswana.
- 2) Die inwoners van Lesotho.
- 3) Die Minister is met 'n vrou uit Lesotho getroud.
- 4) 'n Kaptein in Lesotho, met wie se dogter die Minister getroud is.
- 5) en
- 6) Plekname in die Taungdistrik.
- 7) Lid van die Barolongstam.
- 8) en
- 9) Die Minister is lid van die Barolongstam wat die koedoe as totemdier het, en hy is dus nie geoorloof om 'n koedoe te eet nie.
- 10) verwys hier na Minister Molatlhwa wie se kop kaal is (sonder hare).
- 11) matsha, kan vertaal word as soutpanne; dit verwys ook na Minister Molatlhwa wie se kop kaal is.

- 12) Die noemnaam van die Minister.
- 13) 'n Vroeëre Opleidingskollege tussen Vryburg en Taung.
- 14) Vryburg.
- 15) 'n Spruit tussen Mafikeng en Setlagoli.
- 16) Kaptein M.S. Iekoko van Tshidilamolomo in die Molopodistrik.
- 17) en
- 18) Spruite tussen die Madibe en Mafikeng, met die teerpad tussen Vryburg en Mafikeng.
- 19) Die hoofstad van die Barolong Boo Ratshidi by Mafikeng in die Molopodistrik.
- 20) Slurry, 'n sementfabriek ongeveer 20 km. ten ooste van Mafikeng.
- 21) en
- 22) Lede van die stamraad van die Batlhapingstam in die Taungdistrik.
- 23) Voorouer van die Minister.
- 24) Die grootste hulde wat aan 'n Tswanaregeerder gebring kan word, is wanneer die vel van 'n luiperd om sy skouers gehang word.
- 25) Leeftydsgroep van prysdigter se ouderdom.
- 26) Voorouer van die prysdigter.
- 27) Leeftydsgroep waaraan die prysdigter behoort.

Tlhakantsuke mo Sinotong

Tlhakantsuke mo Sinotong:(1)

Thamaga mo saking di a thulana,
di a thulana, di a ferefetshaga.(2)
Dinaka ke mebitlwa di a tshabega;
di tshotse kepu di a epollana.

Go a kgesiwa, go tsogile kgaruru;
go ngangisanwa ka kgomo tsa mafisa.
Di tsetletse, di gana re di tshwaisa,
di a tiba di tlhola mokubukubu.

Re ngalosiwa, ke go lapa melala

10 ka re: "Gama mafisa, re gadimile."

Re re: "Mong o kwa kgorong, o di latile."

Re shaeletswe re fetoga balala.

Ga re batle mafisa le serotwana,
tshwao la lesaka le ka re ngwegela.
Tsona le tsa mafisa di a le feta;
di feta jaaka ntse e ngolwana.

Tsa lesaka kgomo ga di na mabote,

Deurmekaarspul by die Sinode

Deurmekaarspul by die Sinode:

Die groues in die kraal stoot mekaar,
hulle stoot mekaar, hulle pla mekaar.
Hulle horings is soos dorings wat gevrees word;
hulle het koevoete en grawe mekaar uit.

Daar word beledig, daar is chaos;
daar word gestry oor geleende beeste.
Hulle is steeks, want hulle wil nie aan ons gegee
word nie,
hulle trap rond en veroorsaak chaos.

Ons word uit mekaar gedryf, want ons nekke word
moeg

en ek sê: "Melk die geleende beeste, terwyl ons weg-
kyk."

Vertel ons die eienaar is by die deur, hy het hulle
kom haal.

Ons is vermoem en ons verander in bediendes.

Ons wil nie geleendes en 'n mandjie hê nie,
want die merk van ons kraal kan verdwyn.

Hulle en die geleendes gaan verby;
hulle gaan verby soos 'n bont hond.

Die beeste van een kraal het nie foute nie,

di akga diditse betsi ba akga lengetse.

20 Di gatise baswi tlhogo ba ithobaletse,
ba kotama phupung ba gonne mangole.

Pelo ya me e a gogomoga,
lo ntlhabile ka seloka pelong,
ke jewa ke botlhoko mo sehubeng.
Tshika e ya baneng e a kgoaga.

25 E sale e baa go tloga maloba
lo re kolopa ka noga ya legwere,
lo re kolopa ka mokwepa o thuthafetse,
lekgotla le rerilwe lo a le loba.

30 Re ja dijo re tsimoga dikeledi,
re setse re dule podi tse ngolwana,
kgapha sa kajeno le sa ka meswana;
le botlhoko lonala la modumedi.

35 Heela, heela Modulasetilo!
o bakele go nesa maru, motšhana,
ga ke batle re supana ka menwana,
ga go pila re tsosetsanya modumo.
Modula-setilo, modula-setilo,

hulle waai hulle kwaste en die skoondogters waai
hulle klere.

Hulle trap op die rustende dooies se koppe,
en hulle hurk in die graf met geboë knieë.

My hart het vergroot,

julle het my in die hart met steekgras gesteeek,
ek het 'n pyn in my bors.

Die kinders ken nou nie meer mekaar nie.

Dit was van nou die dag af

dat julle ons met 'n groen boomslang gooi,
julle het ons met 'n ontstoke mamba gegooi,
julle vertel ook nie as die raad moet vergader nie.

Ons eet kos en ons oë traan,

ons lyk nou al soos bruin-swart bokke,
oogkaste van vandag en môre;
'n gelowige se nael is seer.

Haai, haai Voorsitter!

Jy moet ophou om dit te laat reën, seuntjie,
want ek wil nie hê ons moet met vingers na mekaar
wys nie

dit is nie mooi om met mekaar te raas nie.
Voorsitter, voorsitter,

40 ka re bitsa nna o tlogele yoo;
mo tlhaetse matlho o mo lese foo,
o se latlhe tsela wa ya le modumo!

Tau e tswa Lebowa, e le sebofša,
ba e bofile ka kgole tse dintsi,
ba re kgole di se nene ga di e tsimpe;
e kile ya kgaola re sena go e bofa.
45 Ya fitlha Tshwane ya di leka ya bopa.

Ya leka dikgole, tau ya Lebowa,
e rile Labotlhano ya di kgaola;
e tlhantlhetse, ntse e kgalaota.
50 Letsuatsuwe(3) le thubile dikago;
Go ntse mpherese go gasagane,
dingwe dintle tsa begwa kwa morago.

Kgwanyape fa a roromisa melomo,
dikgolegelo di tlile go athlama;
mapantiti a tlile go falola;
bophokobje ba tla rutiwa motho.

Fa a supa matlole ka monwana,
masiela a tla lala a kgotshe.
Mebitlwa mo nameng a e tlhomotse,

ek sê; roep vir my en los daardie een;
ignoreer hom en los hom daar,
moenie verdwaal(die pad weggooi) en die lawaai
volg nie!

'n Leeu kom uit die Noorde, as 'n gevangene,
hulle het hom gebind met baie rieme,
want hulle sê min rieme sal hom nie styf vashou nie;
hy het eenkeer losgebreek toe ons hom vasgemaak het
te brul.

Hy het daardie rieme getoets, die leeu van die Noor-
de,
op Vrydag het hy hulle gebreek;
hy was besete, terwyl hy oor die klippe storm.

Die sikloon het die geboue gebreek;
die swart sterk wind, die tornado.
Die was alles deurmekaar gestrooi,
ander mooi dinge is daarna vertel.

As die lippe van die sikloon bewe,
sal die tronkdeure oopgaan;
bandiete sal almal ontsnap;
jakkalse sal 'n mens leer ken.

As (die sikloon) hy na die skatkis met sy vinger
wys,
sal die weeskinders versadig wees.
As hy die dorings uit die vlees gehaal het,

60

bana ba mpa ba tlile go ratana.
Lehōbōhōbō le ile meriting,
dijammogo ga twe di boelane,
bana ba mpa ba golagane,
bommoladira ba kwa sephiring.

65

Ga le thata lenyalo la selewatle,
go nyalwa kajeno go tsogwe go tlhalwa,(5)
fa go tsogwa lesira le a apolwa;
bommatsale ba ruile ditlogolwana.

70

Tshika e ya baneng e a kgaoga,
kana Ma- N.G. re bana ba mosadi,(6)
re bana ba tladi, re bana ba tadi,(7)
mereto ya tshika e seke ya arolwa.

75

diabole o re tsholetse dijong
tse di jelweng kwa setokofeleng,(8)
o ile ka lefatshe le fapositswe.

Kana ngaka e kae, ya tla ya re tlhatsisa?
Mafura a kolobe walawatlhaaa!!!
dijo tsa meratiso walawatlhaaa!!!
ga twe re bona kae ngaka ya re tlhatsisa?

80

sal almal soos broers mekaar liefhē.

Die geraas het bedaar (na die koeltes gegaan),
vriende het na mekaar teruggekeer,
broers word aan mekaar gebind,
vyande-doodmakers het 'n geheime vergadering.

Troue tussen seediere is nie moeilik nie,
vandag word getrou en mōre word geskei,
in die mōre word die sluier uitgetrek;
skoonmoeders het baie kleinkinders.

Die familiebande word verbreek,

want ons van die N.G. Kerk is kinders van 'n vrou,
ons is kinders van die weerlig; ons is kinders van
die streepmuis,
strepe van die familiebande moet nie verbreek word
nie.

Want ons baklei nie moedswillig nie, ons is ge-
toor;

die duiwel het dit in ons kos gegooi
wat daar by die dans geëet is,
hy gaan met die verkeerde weë van die wêreld.

Waar is 'n dokter, om ons te laat opgooi?
Vet van 'n vark - ugh-u!!!

die kos van liefde (doepa) - ugh-u!!!
waar gaan ons 'n dokter kry om ons te laat opgooi?

Jesu o teng; a ka re tlhatsisa,
lefufa la lefatshe, walawatlhaaaa!!!
kilano mo bathong; walawatlhaaaa!!
Matwetwe, o teng, a ka re tlhatsisa.

85

Motho kwa lelemeng ke setswerere;
kwa pelong ke phologolo e sule.
Ka leleme o tsosa tse di kgolo di letse;(9)
kwa pelong o loga boferere.

Go tlhatsisa, ga se thata ya badimo,
ke thata ya Jesu kwa godimong,
O gorula dibe di tletse pelong,
Jesu Sepheko, Kwana ya Modimo.

90

Jesu is daar; Hy sal ons laat opgooi,
jaloesie van die aarde, - ugh-u!
haat tussen die mense; - ugh-u!
die Groot Geneesheer, is daar, hy sal ons laat opgooi

Mense is baie slim met die mond;
in sy hart is hy 'n dooie dier.
Met sy tong maak hy wakker die wat slaap;
in sy hart beplan hy skelmstreke.

Om op te gooi, is nie die wil van gode nie,
dit is die wil van Jesus in die hemel,
Hy verwyder die sonde wat die hart vol is,
Jesu Geneser, Lam van God.

NO. 22

Die prysgedig is voorgedra tydens die sitting van die Sinode van die Noord-Transvaalstreek.
Die sitting is op Babelegi gehou gedurende 1976.

Die prysdigter was self 'n afgevaardigde by die sitting.

- 1) Die Sinodesitting van die Noord Transvaalstreek.
- 2) Die ontevredenheid van die verskillende afgevaardigdes word hier vergelyk met 'n klomp bulle wat in en kraal gejaag is.
- 3) en
- 4) Dit is eintlik sinonieme van mekaar, maar die woorde word tog onderskeidelik aan die betekenis geheg soos in die vertaling aangedui.
- 5) Dit wys op die losbandige huwelikslewe met die gepaardgaande hoë egskeidingsyfer.
- 6) Alle gelowiges het net een geloof.
- 7) Almal is dieselfde in die geloof.
- 8) Die presiese betekenis van die woord kan nie nagespoor word nie; volgens die Tswana is dit van 'n Afrikaanse woord afgelei.
- 9) Kan ook vertaal word as: om ou koeie uit die sloot te haal.

Leeto ka sefofane

Ba re laditse ka lefoko maloba,
ba re: "Go tloga kajeno lo itshobasobe
ere ka Labotlhano go tle go tlogwe, (1)
re etele loapi go lapologa."

5 Ka Labotlhano ra ikitla dihuba.

Ra ikanela go sutlha maru,
ka go ralala lefaufau;
re le ralala ka tshipi ya Makgowa.

10 Ra e fitlhela nong e adile diphuka,
e gaketlile ditsebe tsa tonki,
ntse e duma e bitsa bapalami,
ya budula dimpa ya re putsuka.

15 Re tsene go yona re le mmetela,
manno re a lwela re le mafega,
a thenka go sa tlile go senyega
motlhang e nanoga e subelela.

Tshipi ya lela ya re go ipofiwe,

'n Reis per vliegtuig

Hulle het nou die dag vir ons 'n boodskap gestuur,
en hulle het gesê; "Van vandag af moet jul julle
voorberei

sodat ons Vrydag kan vertrek,
sodat ons die hemel besoek om te ontspan."
Op Vrydag was ons voorbereid (klop onself op
die bors).

Ons het ons voorgeneem om deur die wolke te ry,
die hemelruim te deurreis;
om dit met die Blankes se yster(vliegtuig) te deur=
reis.

Ons het toe 'n voël met oopgespreide vlerke aan=
getref,
hy het sy ore soos 'n donkie s'n afgeklap (laat sak),
terwyl hy dreun en die passasiers roep,
hy het sy maag opgeblaas en ons ingesluk.

Ons was baie wat in hom ingegaan het,
ons het baie gretig vir die sitplekke baklei,
terwyl dit nog sleg sou gaan

as hy begin om weg te trek en op te styg(verdwyn).

'n Klok het toe gelui en aangekondig dat vasse=
gordel moet word,

ra ikgolega ra ipofa dinoka,

ngwana wa Ngwako(2) a ipofa dimpa,
a re: Tōta nna ke kabe ke fologile."
Ya tloga ya thekuma ya tsholetsega,
ke gona fa re tla tlhoatlhwaega,
fa nong e re gorosa sebakeng.

E ne e fofa mo lefaufaung
fa gare ga lefatshe le legodimo,
fa ngwana wa Ngwako a sa go gateng,
kwa e a reng go twe go gate, a re ke lathilwe.

Motho a re a e ye kwa tlase e ye go kotama.
Ke tsewa ke sedidi ke a tagega
le dibete ebile di a feroga;
ke tloga ke tlhatsa dijo tsa Sinoto.

Ba rapeleng ba mphe motsitsana,
ke tloga ke tlhatsa gala le seunakeng,
bete tsa me di lefaufaung,(3)
ga ke tlhwe ke bona ke a foufala.

Fa motho a le kwa lefaufaung,
Pitoria e fetogile dinyana,
ka tsotlhe di tswa mebolopitana
fa dikoloi di nna dikhukhwane.

ons het ons toe vassgemaak en ons heupe toe vassg-
gordel,

die kind van Ngwako het toe sy maag vassgordel,
en gesê: "Eintlik moes ek afgeklim het."
Hy het toe ongelyk begin loop en toe opgestyg,
en toe het ons begin verlang,
toe die voël daar bo kom.

Hy het in die hemelruim gevlieg
tussen hemel en aarde,
daar waar die kind van Ngwako nie trap nie,
en as hy daar trap, kan hy sê dat hy verlore is.

'n Persoon het gesê dat hy moet gaan land.
Ek word dronk in my kop en voel verbouereerd
en ek voel ook naar (my lewer swel op);
ek gooi netnou die Sinodekos op.

Soebat hulle dat hulle vir my medisyne moet gee
ek sal netnou gal en slym opgooi,
ek voel asof ek 'n hol kol op my maag het,
ek sien nie meer nie, ek word blind.

As 'n mens in die hemelruim is,
is Pretoria klein,
want alles lyk soos klein blikkies (verander in)
en die motors word soos miskruiers.

Fa e tswa Gauteng le kwa Soweto,
ya subella thata kwa godimong
ra ya go bona se tladi e se jang
le badimo go fitlha re ba lekola.

45

Ope wa dadimo ga re a mmona
le tladi ka nosi ga re a e bona.
Foo ke fa loapi le re phuthela,
botala kwa tlase le kwa legodimong.

Mmoki foo le ene a tlalelwa,
a re: "Ebu re tla tshwara bothata,
re bona dilo re sa bolaya motho,
a e ye kwa tlase e ye go kotama."

Erile fela e sena go kotama,
ra lwela lebati go gata lefatshe.
Re tlhaga kwa teng ga re a laelwa;
la bobedi re ka se tlhwe re ya!

55

As hy oor Johannesburg en Soweto kom,
dan het hy baie hoog gestyg
en ons het toe gaan kyk wat die weerlig eet
en om die gode te gaan besoek.

Ons het geeneen van die gode gesien nie
en ons het nie eens een weerlig gesien nie.
Daar het die hemelruim ons toegevou,
groen onder en bo.

Daar het die prysdigter se woorde opgeraak,
hy sê toe: "Ons sal regtig swaarkry,
ons sien dinge al het ons niemand doodgemaak nie,
laat hy ondertoe gaan en gaan land."

Toe hy klaar geland het,
het ons baklei by die deur om op die grond te trap.
Ons kom uit sy binneste al is ons nie so beveel nie;
'n tweede keer sal ons nooit gaan nie!

NO. 23

Die prysgedig het sy ontstaan gehad in 'n vliegtuigrit, waarop die afgevaardigdes na die Sinode van die Noord Transvaalstreek wat te Babelegi gehou is in 1976. Die afgevaardigdes is toe deur die S.A.L. op 'n vliegtuigrit getrakteer.

- 1) Die vertrektyd van die vliegtuig.
- 2) Die prysdigter se vader.
- 3) Kan ook vertaal word as: my lewer is in die hemelruim.

Bophuthatswana

Bana ba thari e ntsho, bulang ditsebe,
mkgosi mogolo o utlwagetse.(1)
Dipounama ga di bolo ga bebenya,
ditiragalo tsona di fetogile ntswetshipi.

5 Ditshaba ka go farologana
ga di bolo go ikgaoganya,(2)
maikaelelo e se go oketsa lethoo
kgotsa go gatelela ditshaba di sele.

Lefatshe go tloga tshimologong
10 batho go fetana ka matsalo.
Tshupo ya dikgonego botshelong;
pharologanyo ya botho e seo.

Batswana, emang ka tlhako
matlho a lona a lebe godimo
15 e sa kao ya boikgodiso
kgotsa kao ya boikgogomoso.

Itebeleleng seo lo leng sone, Batswana,
a di tlhaloganyo lo di timilwe?

Le ona mabogo lo a tlhokile
20 kgotsa tsona dinao tsa go lo belega?

Bophuthatswana

Kinders van die swart abbavel, luister,
die groot boodskap is gehoor.

Lippe het van lankal af gebewe,
die gebeure het in ysterklippe verander.

Verskillende stamme
het lankal uitmekaar gegaan,
die doel was nie om vyandskap te vermeerder nie
of om ander stamme te onderdruk nie.

Vanaf die begin van die wêreld
was mense nie gelyk met geboorte nie.

Dit is die bewys van die moontlikhede van die lewe;
die onderskeid van menswees was daar nie.

Tswanas, staan op
en kyk omhoog (kyk na bo)
sonder enige teken van selfverheerliking
of 'n teken van hoogmoedigheid.

Bekyk julle self, Tswanas,
het julle dan nie verstand nie?
Het julle nie hande gekry nie
of voete om julle te dra nie?

Lebang lefatshe ka bophara;
mawatlé magolo a ralaleng;
tselelelang mafatshe ka mafatshe;
a se molemo go bonwa ga seo?

25 Batswana, lesang go inyatsa.
Naga kgolo boswa ke jwa yona,
Bophuthatswana le bontle jwa yona,
go wa, le go tsoga ga yona, maikarabelo
ke a lona.

30 Mogale mogolo o ya akgolwa,
ke diphologolo, dinonyane le digagabi,
Taukgolo, e kodu, e paaganyang mawatlé
Mookamedimogolo, Manyane Mangope.

Mogaetsho o tlhabane ya madi ga ke tshologe,
marumo a kganetso ga a bolo go go okama,(3)
thebe ya gago seitshiro sa nnete;
Bophuthatswana, re a mo amogela.

Batswana, motlha o gorogile.
Bophuthatswana ga o kake wa kakelwa fela,
digauta, diplatinama le disamente,
40 a ga se kao ya bogaka Batswana?

O namile Bophuthatswana;

Kyk na die hele wêreld;
die groot seë wat die aarde deurkruis;
reis van land tot land;

is daar dan niks moois om te sien nie?
Tswanas, hou op om julle self te verneder.
'n Groot deel van die land is 'n erfdeel,
Bophuthatswana en sy skoonheid,
sy staan en sy val, die verantwoordelikheid is
julle s'n.

Die groot dappere word geprys,
deur die wilde diere, voëls en kruipende diere,
Groot leeu, met die groot stem, skei die see
Groot opsieners, Manyane Mangope.

Broer veg teen die een wie se bloed nie spat
nie,
assegaaie van die opposisie het jou lankal gedreig;
jou skild is 'n ware skuiling;
ons aanvaar jou, Bophuthatswana.

Tswanas, die tyd het aangebreek.
Bophuthatswana kan nie net so gelaat word nie,
goud, platina en sement,
is dit nie 'n bewys van onoortreflikheid nie,
Tswanas?

Bophuthatswana lê oop;

mo temong o rena ka sebele,
diphologolo, dibatana le tse di bokgwabo,
tshireletso o netetsha o na nayo.
O botshabelo, Bophuthatswana,
o seikokotlelo sa botlhe.
Tshwaranang lo dire Batswana!
Bophuthatswana o tla lo tswela mosola.

met die landbou heers hy in voortrefklikheid,
wilde diere, roofdiere en mak diere,(vee),
beskerming besit jy werklik.
Jy is 'n skuilplek, Bophuthatswana,
almal kan op jou steun. (wandelstok).
Werk almal saam en gaan vooruit Tswanas!
Bophuthatswana sal vir julle van waarde wees.

45

No. 24

Die prysgedig is voorgedra tydens die tweede herdenking van die onafhanklikheid van Bophuthatswana in 1979. Die fees is gehou by die Onafhanklikheidsstadion in Mmabatho die hoofstad.

- 1) Die onafhanklikheidsverklaring van Bophuthatswana.
- 2) Die verskillende Tswanastamme of -stamgroepe woon wyd uitgespreid.
- 3) Sekere van President Mangope se Ministers het weggebreek en ander politieke partye gaan stig. Die Ministers was Kaptein H.T.R. Maseloane en Kaptein B.J. Toto.

Ke tla boka kgosikgolo ya Batlhaping
ba ga Mankurwane, Kgosi Scotch Mankurwane.

Ke tla boka kgosikgolo ya Batlhaping(1),
ba ga Mankurwane,(2) Kgosi Scotch Mankurwane:(3)
Ke lethogela la leje letala, yo'o Mankurwane,
yo go ka tweng ke thethe ya yo RraMaswe(4)

yo o tletseng ditshaba go ka e tlosa.
Motho mosweu o a be a eme jaaka morokuru,
motho a marapo a lejwa.

Bagaetsho, ke yone kgosi, tshweu ya Batlhaping,
ba ga Mankurwane.

Ga a bidiwe ere ke kgosi re ise re e dumedise,
kana ya rona kgosi e bonwa, ka naka la
phuduhutswana.

Batlhaping, tlogela dikgopi
tlogelang le tsheko tsa basadi, bomme.
15 Lo ikopanye le nne seoposengwe,

Ek sal die groot kaptein van die Batlhaping prys,
van Mankurwane, naamlik Kaptein Scotch Mankurwane.

Ek sal die goot kaptein van die Batlhaping prys,
die van Mankurwane, naamlik Kaptein Scotch Mankurwan
Hy is 'n afstammeling van die groen rots, Mankurwane,
waar van gesê word hy is die groot wit wurm van
RraMaswe

wat baie nasies verg om hom te verwyder.

Ligkleurige mens, wat so vas soos 'n brosdoringboom
staan,

'n mens wie se bene gesien word,(wat maer is).

Mense, dit is hy, die ligkleurige kaptein van die
Batlhaping.

Hy word nie Kaptein genoem voordat hy gegroep is nie
want ons kaptein word geken, aan die horing van 'n
steenbokkie.

Batlhaping, los die haat
en los uit die verhoë, ou moeders.
Kom bymekaar en wees een groepie,

le mekgwa ya borraetsho,

lo e lebetse, BoMankurwane(5) le BoMolale.(6)

Morwakgosi Mankurwane, a ga e a re maloba
fularong sa gago

20 fa o leba ntlheng ya Bokone,(7)

Disaneng; ga Kgosi Masibi(8)

le BoKgosi Motlhabane.(9)

Le ha a nketse ka dinakana metsing,
a nketse ka kgomo ya maboko,

25 go sala go le sello le phuranyo ya meno
basading.

BoRramaswe(10) BoMadipompo(11) le
BoMmameri(12)

ba sala ba hatlha bana ka dituku,

ba re ba boela ma gabone,(13)

ka ba go itse o le motšatša mogakatsamala.

30 Thuba kobo segole, morwa Mankurwane,
motseng wa segosi,

motse monaana o tlhapisa pelo.

Re šebile go wena, Kgosi Scotch Mankurwane,

gobane o monna, ga o mosimane.

35 O mogale ga o dishashe,

julle het dit vergeet, Mankurwane- en Molale-hulle.

Kapteinseun Mankurwane, was dit dan nie nou
die dag met jou vertrek

toe jy op pad was Noorde toe,

Disaneng toe; na Kaptein Masibi toe

en na Kaptein Motlhabane-hulle toe.

Al het hy ook met my goed verdwyn (horinkies in die
water),
hy het verdwyn met my bees wat ek vir voordrag
gekry het,

en tuis was daar geweën en gekners van die tande
van die vrouens.

Rramaswe-hulle, Madipompo-hulle en Mmameri-hulle

hulle het die doeke in die kinders se oë laat kom,
hulle se hulle gaan vanwaar hulle kom (na hulle
tuistes),

omdat hulle jou ken as die gif wat die maag erg
maak.

Ontspan, seun van Mankurwane,

by die kapteinstat,

die jong stat wat die hart verbly.

Ons maak staat op jou, Kaptein Scotch
Mankurwane,

omdat jy 'n man is, en nie 'n seun nie.

Jy is dapper en nie 'n lafaard nie,

o kgosi ga o molala;
o mongwa' molao,
ga o motlhanka wa one.

Apara kobo ya nkwe, morwa Mankurwane,
o se ka wa e boifa,
gobane o e tsaletswe.
O godiswa ke tiro tsa gago
jaaka dikgosi tse dingwe.

Morwa Mankurwane, kana ha re go leba.

45 o re gopotsa rrago Lethola (14); ha a robetseng
gone

ka pitse e tshweu e a tle a e ntse godimo.
A thubisa a ratha ka yone gare ga motse,

basadi ba Batlhaping ba e boke ba re:

"Pitsetshweu, lesa ditomo di repe ntlha o a
nyaisa

50 a o letile pitse pududu ya ga Kasienyane, (15)
ka eo ga e a rekwa, e tsile hela e tswa
Lejeleputswa."

E itsiwe gotlhe, e re morwa a rongwa ke yone,

a thubisa a ratha ka yone gare ga Bakgothu (16)
a re: "E mpeletsetse molekane
55 o e lese e eme hela,

jy is 'n kaptein en nie 'n slaaf nie;
die wet behoort aan jou (jy is die baas van die wet)
jy is nie 'n dienaar daarvan nie.

Trek aan die luiperdvel, seun van Mankurwane,
moenie daarvoor bang wees nie,
want jy is daarvoor gebore.
Jy word vergroot deur jou werke
net soos die ander kapteins.

Seun van Mankurwane, as ons na jou kyk,
herinner jy ons aan jou pa Lethola; daar waar hy
rus

met die wit perd waarmee hy vanuit die hemel kom.
Hy verskyn skielik en ry met die perd deur die
stat,

die Batlhapingvroue prys hom deur te sê:

"Witperd, los die toom dat hy verslap, want jy
is nie stewig nie

of wag jy vir die blou perd van Kasienyane,
daardie een is nie gekoop nie, hy kom net uit die
Witwatersrand."

Hy is oral bekend en as 'n dienaar met hom gestuur
word,

hy verskyn skielik en ry met hom deur die Damaras
en sê: "Slaan hom vir my ou maat
of los hom dat hy net staan,

thaba di marota go tlhaela thupa."

Bakgothu ka ba ne ba sa itse
go pega pitse sale, ba e nyaisa.
Bone ba iphetlhelela go sala kgotleng

60

go sala ba disitse naka la kgotla
le go itaa tlhabana ya marapo
a tse di setse di sule.

Go lemoga gore jana ga go na dira
tse di tla tlang go tlhasela motse wa bone
pitse e ya Batlhaping e gorogile.

65

want die berge is baie hoog, en 'n lat onbereikbaar."

Omdat die Damaras nie weet

hoe om 'n perd op te saal nie, laat hulle kom slap
hang (nie stewig nie).

Hulle verkies om by die vergaderplek te bly

om daar te bly en die horing van die vergaderplek
op te pas

en om die dolosse te gooi
van die wat reeds dood is.

Om so te ontdek dat daar geen vyande is nie

wat sal kom om hulle stat aan te val nie

as die witperd van die Batlhaping gekom het nie.

No. 25

Die prysgedig is voorgedra aan Kaptein S.K. Mankurwane van die Bophuthatswanastam, Taung.

Die prysgedig is aan Kaptein Mankurwane opgedra ten tyde van die opening van die Lesedi
Landboukorporasie op Taung.

- 1) Kaptein Mankurwane se stam by Taung.
- 2) en
- 3) Kaptein S.K. Mankurwane.
- 4) Voorvader van Kaptein Mankurwane.
- 5) en

- 6) Die Mankurwane en Molale families is nou verwant.
- 7) Die Noordelike rigting.
- 8) Kaptein Jan Masibi van Disaneng, Molopodistrik.
- 9) Kaptein L.W. Motlhabane van Manthestat, Taungdistrik.
- 10) Die vader van Madipompo en Mmameri.
- 11) Die dogter van Rramaswe, die vrou van Kaptein Mankurwane se senior oom.
- 12) Die dogter van Rramaswe, die vrou van Kaptein Mankurwane se junior oom.
- 13) Na hulle vader, Rramaswe se tuisie.
- 14) Voorvader van Kaptein Mankurwane.
- 15) Vader van Kaptein Mankurwane.
- 16) Die woord kan Damaras of Hottentotte wees.

Ke boka seaparankwe sa rona sa ga Maidi,
ebong Kgosi Motlhabane.

Ke boka seaparankwe(1) sa rona sa ga Maidi,(2)
ebong Kgosi Motlhabane.(3)

Ka e a re go swa motho, go sale motho.

Ke ene, ha ba re ba sena go swa,

5 BoMotlhabane, Kgantlapane,(4) Moshosho(5)
le BoNyōkō.(6)

Ra mo tlhoma e le kgapapa;

e seng nkgatela lo a nkgagolela,(7)

re mo segela thōbega, ka mmitisa ka leina la
lehihi.(8)

Ne re re mogolowe a tlhapoga, ba kgaritlha(9)
10 go phamola dilalome le dinokwane
tsa mo utlwela ka sehihi.(10)

Ka ngwana o sa leleng a swela tharing,

ra na ra ntsha ka kopano mo.

Le metsi a tlala dipota, dipitisa tsa suma
dikoro,

15 ka molelo o timile.

Ek prys ons Kaptein van Maidi,
synde Kaptein Motlhabane.

Ek prys ons Kaptein van Maidi,
synde Kaptein Motlhabane.

As daar 'n mens sterf, bly daar 'n mens oor.

Dit is hy, as ons sê dat hy reeds gesterf het,
Motlhabane-hulle, Kgantlapane, Moshosho en
Nyoko-hulle.

Ons, het hom ingestel "gekroon" omdat hy dapper is;
hy is nie 'n persoon wat lafhartig is nie,
ons het hom versterk, en ons het hom gedoop.

Toe sy broer verskyn, het dié hom gehelp
om die skelms en die ondiere te gryp
en hulle het hom nie gewaar nie.

Omdat 'n kind wat nie huil nie in die abbavel
sal sterf,

het ons die saak uitgepraat.

Die water was volop in die ringmure en die potte
het gesing,

want die vuur was dood.

Kgwenyape, phikakgolo ya swedisa kgomo
matlhakung,

morago ga a utlwa, a rwala ditlhako

tse di tshwanang le dithota.

Ka mmangwana e le ene

20 yo o tshwarang thipa ka bogale,

o re a itlama tlhong ka e ne e le thebe e
bokete.

E a re a gatlhamela, le ba suba-suba ga
mabitleng.

Kgwebana ya wa dikgobe

motlhala wa supa sekete,

25 Mmabatho a dilega letlalo la nkwe magetleng.

Ka moso o se ke o lata di le gone.

Motlhang wa ha re mo pega mo bogosing,

BoMoroke(11) le BoMoleme(12) le bone

le bone ba ne ba tsile matshediso,

30 e le gore bontsi jwa magosi

bo ikgomotsa go itlotlomatsa nnete.

Baruti le bone ba ne ba phuthegile

ka nakatla namane.

Ba tsile go mo naa molao,

35 wa: Modimo, nthusa

Die groot groen boomslang het die beeste in die
bosse laat vrek,

en later toe hy daarvan hoor, het hy sy skoene
aangetrek

wat soos heuwels gelyk het.

Omdat dit die moeder is

wat die mes aan die lem vat, (die gevaar trotseer),
het hy hom in 'n kripvarkvel toegebind, want dis
'n goeie skildvel.

As hy aanval, val ook dié wat reeds in die grafte
is.

Die dolosse val soos kaboemielies

en die uitslag wys op 'n duisend,

Mmabatho het deurmekaar geraak met die luiperdvel
om die skouers.

Moet mōre nie gaan haal wat ons reeds het nie.

Die tyd as ons hom bevestig as kaptein,

Moroke-hulle en Moleme-hulle, ook hulle

ook hulle was by die gebeurtenis,

terwyl baie van die kapteins

hulle waarlik self verhef het.

Die predikante was ook daar vergader

in baie groot getalle.

Hulle het aan hom die raad kom gee,

die gebed van: Here, help my

le nna, ka ke ne ke le gone
ka be ke teba kodu, ka re: "Ee motho
motho ke motho ka batho."

Bagaetsho, lo se bone tholwana borethe,
40 boteng jwa yone bo a baba.
Bontsi jwa di tau ke diganka,
bo tlhalisitswe, di lalela nkwe,
o sisimogwang mmala o bolaelwa bobaba.(13)

Wena, Mmabatho, betsa dira kopa tlhe molao;
45 o tlhomane jaaka thito, re bone go bopa
setshaba

o gole, o bo o dire wena, thito ya ga Maidi.
Bona Letsie,(14) ke yo o paletse dipitse,
o thubile pitse e tshumu ya Bokgothu,
ka e le mothibakgwana kwa dithamaganeng.

50 E le kgwana ntsho, Kgosi ya me
kana ke kepa, a ikepeletsa bammitshi,
a ba a kapa di thupa tsa BoRraMoinwa(15) 'a
Bakwena,(16)
a be a mena a ba a ipeletsa.

en ek, ek was ook daar gewees

en ek het my stem laat hoor en gesê: "Ja, 'n mens,
'n mens word 'n mens deur die hulp van ander mense."

Mense, moenie verwar word deur die gladheid
van die bitterappel nie,
binnekant is hy bitter.

Die meeste leeus is dapper,

maar hulle is weggejaag, hulle lê die luiperd voor,
hy hou nie van die kleur van 'n leeu nie en daarvoor
word hy doodgemaak.

Jy, Mmabatho, slaan die vyande en vra die wet;
staan vas soos 'n boomstam, dat ons die nasie kan
bou

groeï groter, en doen jy dit, boomstam van Maidi.

Kyk hier is Letsie, hy het die perde bemeester
hy het die blesperd van die Damaras ingebreek,
dit is hy wat die swartwit-pens uitkeer tussen die
gryses.

Dit is die swarte met die witpens, my Kaptein
omdat hy astrant is, is hy astrant met die wat hom
roep,

hy vang die lat vas van RraMoinwa van die Bakwena,
en maak hom gereed om terug te slaan.

Letsie ke mogale; ke mo laetse ngogola,

55 ba lo sa mo itseng, lo mo mpotse
ke lo lome tsebe ke lo anele,
ba ba phatsang di tlangang ka mabogo,
ba tla ka marudi(17) ba tla gotlhe.
A gata ka setlhako a hulara gotlhe
60 a heta a ba ruanya.

O ka pega tlhogo a lolama naga
a hupa ka thekwa ya lerumo.
Ditau tsa tshwarwa tsotlhe,
tsotlhe tsa bolawa;
65 a batla go di hetsa;
a heta a di bolaya a tlhaola badumedi.

Moloi a itshegeletsa ka morobe;
segai sa gagwe sa gabaka batho;
sa rema thata ga heta bohhibidu;
70 madi a tlala-tlala a tlhabisa kgala.
Tshukudu ya mathibakgabo, kgalema,
kgalemela kgang di hele.
O gate kgomo o gate garataro;
o gate kgomo tse thatharo,
75 ya bosupa o e tshware,

Letsie is 'n dappere; ek het so vir hom verlede
jaar gesê,

julle wat hom nie ken nie, vra my van hom
sodat ek vir julle alles kan vertel,
die wie se hande vol splinters raak,
hulle kom met die skouers en kom van orals.
Hy het te voet geloop en sy rug op almal gedraai
en toe vrede gaan maak.

Hy kan sy hoof verhef en die veld bekyk
en kap met die punt van die assegaai.

Al die leeus word toe gevang,
almal word toe doodgemaak;
hy het hulle toe amper uitgeroei;
hy het hulle doodgemaak en net die gelowiges
gespaar.

Die toordokter het aan die raasblaar vasgehou;
sy assegaai het die mense gekap;
die assegaai het hard gekap en die bloed het gespat
bloed was oral en die mense het skaam geword.

Renoster, die vlam-beskermer, vermaan,
vermaan sodat die stryery kan ophou.
Trap 'n bees en trap ses keer;
trap ses beeste,
die sewende moet jy gryp,

- o e hatole mokotla
o bo o eme ha godimo ga thota.
O tlhole o kganne pheho go tswa Kgalagadi(18)
o tate le marumadi go tshela.
- 80 Kgatampi tsa mahuha, di katele morwa Motlhabane,
o a bona gore lehuha la kilo le ipala magala,(19) jy sien dat die gat van haat die ergste is,
le baya pelo tsa batho mathata
dit bevuil die mense se harte (beswaar die mense se harte)
di dira dikgang tsa motse makgamatha.
Tilo seo sa bogosi ga se go rone,(20)
- 85 se a go tshwanela, morwa Motlhbane,
se go tshwanela tota se bile se go ja ditshenko,
ka ditshenko ekete tsa RraBatho
ekete sa motho a dula maatlametlo.
Mme ka maatlametlo ke ha o le pelo kgale,
- 90 go tataisa le dirathane,
maatlametlo ke ha o le pelo tlhomogi
go somolola dihutsana,
gore khutsana di bone go tshela
batlholagadi ba kgaogane le dikakanyo
kgokong di robale di tsoge dikateng.
- 95 O sietse ngwana wa kgosi o budulolang
mashi,
skeur sy rug oop
en gaan staan bo-op 'n heuwel.
Bly daar en keer die wind wat uit die Kalahari kom
en verhoed die rooi wolke om oor te kom.
Stop die gate van jaloesie toe, seun van Motlhabane
jy sien dat die gat van haat die ergste is,
dit bevuil die mense se harte (beswaar die mense se harte)
en veroorsaak dat die stories van die stat ook
vuil is.
Daardie kapteinstoel lyk nie snaaks met jou daarop
nie,
dit pas by jou, seun van Motlhabane,
dit is net reg vir jou en pas ook by jou,
dit pas jou asof jy RraBatho (vader van mense)is
soos die van 'n mens wat mooi daarop sit.
Maar om iets moois te doen is om jammerhartig te
wees,
om die gespeende kinders te bejammer,
dit is 'n mooi ding as jy jammerhartig is
en om die wat ondervoed is te help,
sodat die weeskinders ook kan lewe
en die weduwees ophou om bekommerd te wees
en die wildebeeste slaap en opstaan met vrees.
Jy gee ook vir die seun van die kaptein wat
op die melk blaas,

o a reng a nwa lephakela,
go be go sale hela lophoko,
khutsana tsone di nne ka letlhonamo.

100

Ke go bokile, morwa Motlhabane.

Ga go na pelaelo epe

la ha ba bangwe ba tla re

o bokwa hela, ga o a bola'a sepe,

ka ge ba rile o bo o tla kgatlhega

o ka be o ntshitse pheho kwa Borwa wa ralela.

Mme ka bolelo jwa koko ya ntlha moso ono

wa tsa'a tshaka wa gaila batho.

Ba bangwe ba tla re ke ka o ne o tshogile
o gaketse;

o ne o ntse o kamoloka ditlharapa,

o robaka mahatlha le mokala a inegela

o phatlhasetsa makaba.

Ke go bokile, morwa Motlhabane,

le ha ba tla re o bokilwe ke mothwana,

o bokile ke nna, Ntswejakwena,(21) morwa
Segale,(22)

115 Kgasi wa ga Toonyane, morwa Diseko,(23)

morwa Mobaka,(24) Mobaka wa ga Rungwana(25)

ngwana wa ga Rumo-le-Madi(26)

as hy die melk in die oggend drink,
dan bly daar net skuim oor,
terwyl die weeskinders gretig toekyk.

Ek het jou geprys, seun van Motlhabane.

Daar bestaan geen twyfel

al sal die ander ook sê

jy word sommer geprys, jy het niks gedood nie,

want hulle het gesê jy sal lekker kry

as jy die wind in die Suide vir jou gaan haal het.

Maar met die eerstehankraai vanoggend

het jy jou strybyl gevat en die mense verpletter.

Die ander sal sê dit is omdat jy geskrik het dat jy
kwaai was;

as jy deur die bome met geweld trek,

verwoes jy die vaalbos en kameeldoring heeltemal

en versprei die blare oral.

Ek het jou geprys, seun van Motlhabane,

al sal hulle sê dat jy deur 'n niksnuts geprys is,

is jy deur my geprys, Ntswejakwena, seun van Segale

Kgasi van Toonyane, seun van Diseko,

seun van Mobaka, Mobaka van Rungwana

kind van Rumo-Madi

wa ga Rumo-le-Madi-a-Thebeng.(27)

Ke Motswana tota ka sebele;

120 ke Mokgatla(28) wa ga Mmanaana(29)

wa ga Tladi-a-Mpela.(30)

Rre ke Mokgatla, ebile ke setlogolo sa
Bakgatla,(31)

nna Ntswejakwena, ke setlogolo sa RraMohitlhi(32)

sa ga Batlhaping ba ga Maldi-a-Kgatsele.(33)

125 Ba ba tlhaping ka maši

ba ba ba tsee tlhoa ba iphorole,

ntswa la Pitso(34) le Motsamai(35),

la ba la kakamologa lentse,

ba lala ba le bona ba le kgakala.

130 Ngwana wa tadi, ga ke a badiwa le kobo ya pele.

Mokgwa mongwe bana ba kgaka

go ipitsa dikoko.

Dikgaka di bitsana ka molodi.

Tlhola tlôtlô o dumele;

135 ke a tsama'a.

van Rumo Madi-a-Thebeng.

Ek is 'n opregte Tswana;

ek is 'n Mokgatla van Mmanaana

van Tladi-a-Mpela.

My pa is 'n Mokgatla, en ook 'n neef van die Bakgatla,

ek Ntswejakwena, is 'n neef van RraMohitlhi

van die Batlhaping van Maldi-a-Kgatsele.

Hulle wat met melk was

en hulle velle met die wei vryf,

die rots van Pitso en Motsamai,

die rots waaruit 'n stem kom,

hulle het dit van ver af gesien.

Ek, kind van die streepmuis is nie saam met die
eerste kombes getel nie.

'n Ander manier is die van die tarentaal

om homself 'n hoender te noem.

Die tarentale roep mekaar deur 'n gefluit.

Alles van die beste en tot siens;

ek loop.

No. 26

Die prysgedig is aan Kaptein L.W. Motlhabane opgedra van die Batlhaping Ba Ga Maidistam in die Taungdistrik. Die prysgedig verwys na onenigheid wat onder sy stamlede geheers het. Voorts bevestig dit die Kaptein se posisie en stand, veral waar verwys word na die 'kroning' of instelling.

- 1) As die kaptein ingestel word, word daar 'n luiperdvel om sy skouers getrek.
- 2) Die stam van Kaptein L.W. Motlhabane.
- 3) Kaptein Walter Letsie Motlhabane.
- 4)en
- 5)en
- 6) Voorouers van Kaptein Motlhabane.
- 7) Kan ook vertaal word as: moet my nie vasdruk nie, julle skeur my klere.
- 8) Lehihi, beteken donker, maar ook geheimsinnigheid.
- 9) 'Kgaritla' kan ook vertaal word as: die pot (of ander houer) heeltemal leeg te maak/te ledig.
- 10) 'sehihi' kan ook vertaal word met graf, of 'n persoon wat verbied word om te reis aangesien daar van sy familie oorlede is.
- 11) Kaptein M.M. Moroka van Thaba'Nchu.
- 12) 'n Baie invloedryke familie en verwant aan die kapteinsfamilie van Montshiwa in die Molopodistrik.
- 13) Kan ook vertaal word as: hy wat die kleur agterkom, word gedood vir sy vyandskap.
- 14) Kaptein Walter Letsie Motlhabane.
- 15)en
- 16) Hoofman L.A. Moinwa, van die Bakwenastam, by Swartkop in die Ventersdorpdistrik.
- 17) 'Marudi' kan ook vertaal word as die oorhang van 'n grasdakhuis; dit kan egter ook skouer aan skouer beteken.

- 18) Die Kalahari, wat semi-woestyn is.
- 19) Kan ook vertaal word as: jy sien dat die gat van haat sy eie kole tel.
- 20) Kan ook vertaal word as: daardie kapteinstoel pas nie by jou nie; dit is ongeskik vir jou.
- 21) Die naam van die prysdigter.
- 22) Die prysdigter se vader Segale.
- 23) Diseko die pa van Segale.
- 24) Mobaka die pa van Diseko.
- 25) Rungwana die pa van Mobaka.
- 26) Rumo-le-Madi, pa van Rungwana.
- 27) Herhaling en uitbreiding van die naam Rumo-le-Madi.
- 28) Lid van die Bakgatlastam.
- 29) Stangebied van die Bakgatla, in die Moreteledistrik.
- 30) Die naam van die Bakgatlastam, naamlik, Bakgatla Ba Maja-Tladi.
- 31) Die Bakgatla van Mmanaana, in die Moreteledistrik.
- 32) Hoofman R. Mohitlhi van die Batlhaping, Taungdistrik.
- 33) Die Batlhaping ba ga Maldi-a-Kgatsele, Taungdistrik.
- 34) en
- 35) Stamraadslede van Kaptein Motlhabane.

Tshetlho

Tshetlho, nonyane ya dinotshe, (1)
nonyane ya makure, (2)
o ka mpha, nka go iphela;
nka go fa mana a dinotshe,
5 tswedi tswêrrê. (3)

Nonyane e ja mojo wa magosi;
nonyane, e pelo go gaisa kgosi,
o mpee more, o mpee diolwana.
Ga ke na seletswana sa go rema ditlhatsana,
10 ke tshotse kepu ya maselesele,
nonyane ya makure, (2)
tswedi tswêrrê. (3)

Heuningvoël

Heuningvoël, voël van heuning,
voëltjie van makure,
as jy vir my gee, sal ek vir jou ook gee;
ek sal vir jou jongbye gee,
tswedi swêrrê (fluitgeluid van die voëltjie).

Voëltjie, wat die kos van kapteins eet;
voëltjie, wat barmhartiger as 'n kaptein is,
wys vir my 'n boom, en wys vir my 'n miershoop.
Ek het nie 'n byltjie om boomplies mee te kap nie,
ek het 'n sekelboskoevoet,
voëltjie van makure,
tswedi tswêrrê. (fluitgeluid van die voëltjie).

No. 27

Die prysgedig is opgedra aan die heuningvoëltjie. Dit was gewoonlik die seuns wat bees opgepas het by die veeposte wat die voël geprys het. Hulle het al agter die voël aangeloop totdat die voël 'n bynes aangewys het. Party kere het die voël ook 'n slang, luiperd, uil ensovoorts, aangewys.

- 1) Heuningvoël.
- 2) Verwys na al die ander dinge waarheen die heuningvoël 'n mens kan lei.
- 3) Die skril fluit van die heuningvoël word hier nagemak.

Pako ya ga Kgosi Manyane Mangope

Bahurutshe ba re tsaletse ngwana;
ba re tsaletse kgosi.

Ba re tsaletse motho-mosetlha,
segatlhamela masisi so'o Manyane,
seokama setshaba sa Batswana.

5

O fularetse motse wa Bahurutshe
morwa Sebogodi; o bogola a le gare ga
setshaba sa Batswana.

Erile a bogola, morwa Sebogodi so'o Manyane,
ga utlwa maburu a ga Poulwe, (1) Botha(2) le
Hertsogo.(3)

10 Erile ba utlwa tumo ya gagwe, ba re:
"Tau e duma moseja ga mawatle;
e duma e le mo leseleseleng.

Ga twe tawana tsa yone di letse le tlala"
Lethogela la ga kgosi Sebogodi.

Prysgedig van Kaptein Manyane Mangope

Die Bahurutshe-stam het vir ons 'n kind gebaar;
hulle het vir ons 'n kaptein gebaar.

Hulle het vir ons die vaal mens gebaar,
die dappere van Manyane,
die 'oorheerser van die 'Tswanavolk.

Hy let nie op na die stat van die Bahurutshe ni
seun van Sebogodi; hy blaf tussen al die Tswana=
stamme.

Toe hy geblaf het, seun van Sebogodi van Manyane,
het die Boere van Paul, Botha en Hertzog gehoor.

Toe hulle sy gebrul hoor, het hulle gesê:
"n Iseu brul oorkant die see;
hy brul tussen die sekelbosse.

Daar word gesê dat sy welpies honger gaan slaap
Afstammeling van kaptein Sebogodi.

- 15 Lefatshe le fetogile;
 re tlele ka pula, morwa kgosi,
 o thibe le magadima go gakala.
 Setshaba sa Batswana se tlhoge se go eme nokeng.(4)Die Tswanavolk moet jou ondersteun.
 Maina re tla go fa a mahatswa Motshweneng,
 20 ka ga o tshwenye ope
 tumagole o na mamphaphe.
 Ga o mahega go tllhabana,
 kana la gago letsholo le tswa bosigo bo sele.
 O dira gore ha banna ba tlhotswe
 25 ba seka ba re
 ba tlhotswe ka go ne go le bosigo.
 Batswana tsholetsang Tshwene
 lo tle lo tshwane le mafatshe a mangwe
 a a ipusang.
 30 Tsholetsang Kgosi Mangope
 ke mokwepa; o lo kopetse kemonosi.
 Ke namane e ntsho ya ga Sebogodi
 tlharapa(5) je le leelee je le fa gare ga motse;
 tau ya seja motho le kgomo.
 35 Yo e rileng a bona Motswana a nyelela,
 a gana go bona ka matlho, RraMangope,
 Die aarde het verander;
 bring vir ons reën, seun van die kaptein,
 en verhoed die weerligstrale om erg te raak.
 Ons sal jou prysname gee Motshweneng (Bobbejaan),
 want jy pla niemand nie
 welbekende wat goed bekend is.
 Jy is nie begerig om te veg nie,
 want jou jaggroep gaan uit in die oggend.
 Jy maak so, indien die mans sou sê hulle is oorwin
 sodat hulle nie kan sê
 hulle is oorwin omdat dit donker was nie.
 Batswana verhef die Bobbejaan
 sodat julle kan wees soos die ander lande
 wat hulle self regeer.
 Verhef kaptein Mangope
 hy is 'n mamba; hy het vir julle onafhanklikheid
 gevra.
 Hy is die swart kalf van Sebogodi
 'n lang stok wat in die middel van die stat staan;
 'n leeu wat 'n mens en 'n bees vreet.
 Toe hy sien dat die Tswanas vergaan,
 het hy toe geweier om dit met sy oë te sien,
 RraMangope,

a poenyana tsothle;
a itlhakanya le Malwelamotse(6)
a re ere ba repisa, a tsholetse.(7)
40 Ipopeng Batswana, selo seo tau
le majwe a setlhogo,
ga a na kutlwelobotlhoko.
A tshwara motho le ba ba seng gaufi.
Goganelang mo dinatleng tsa go tshwana
le boKgosi Mangope.
45 Dinatla tsa go tshwana le rona
bomaitsanape ba dipuo.
Ke go bokile Motshweneng,
maina ke ao, e ne e re ha o ipoka
ha a go palela, o tle kwano go nna
ke a go a bokele.
50 O bokilwe ke nna, 'natla segolo,
senatla segolo, maitsanape-dipuo.

hy het alles bymekaar gemaak;
hy het toe gemeng met die Malwelamotse
hy sê as hulle verslap, sal hy sterk staan.
Groepeer julsself Tswanas, daardie ding is 'n
leeu
en die klippe wat wreed is,
hulle het nie jammerhartigheid nie.
Hy gryp (vang) 'n mens, ook die wat nie naby is nie.
Trek mekaar aan na die dapperes wat aard na
kaptein Mangope-hulle.
Die dapperes wat na ons aard
die kenners van die taal.
Ek het jou geprys Motshweneng (Bobbejaan),
daar is die prysname, as jy jouself wil prys
en as dit vir jou te moeilik is, kom na my toe
sodat ek hulle vir jou kan prys.
Jy is deur my geprys, die groot dappere,
die groot dappere, die taalkenner.

No. 28

'n Prysgedig opgedra aan President L.M. Mangope tydens 'n besoek aan die distrik Lehurutshe, waar die President 'n stamvergadering gaan toespreek het.

- 1) President Paul Kruger, gewese President van die Transvaalse Republiek.
- 2) Generaal L. Botha, gewese Eerste Minister van die Unie van Suid-Afrika.
- 3) Generaal J.B.M. Hertzog, gewese Eerste Minister van die Unie van Suid-Afrika.
- 4) Kan ook vertaal word as: die Tswanavolk moet by jou heup staan en so stewigheid aan jou verleen.
- 5) 'n Lang stywe stok, soos die waaraan 'n ossweep geheg word.
- 6) Leeftydsgroep waaraan die President behoort.
- 7) Kan ook vertaal word as: hy sê as hulle laat slap lê, sal hy optel.

Pako ya ga Thathe Mangwegape Molatlhwa

Bathlaping, ke eo khunou yo'o Molatlhwa, (1)
motho yo o taba.

Erile a tlhoma tlhako tsa gagwe palamenteng, (2)
kgotleng-kgolo ya Batswana kwa Mmabatho,
mapalamente a duma, a dumela tlase ka go
teba lentswe.

Ba re khunou yo'o Molatlhwa
tlhako tsa yone ga di a wa sentle;
di ole makgolela
makgolela a banna ba le bogale.

'Naka tsa yone ba re ga di a lema sentle;
lengwe le lebile kwa tlase le lengwe le lebile
kwa godimo.

Ya re ba santse ba re,
ba tla ntsheketa molomo,
Tautona ya Bophuthatswana ba bona 'tlhako
tsa yone,
di lebile ntlha ya Borwa;
di lebile Borwa ntlheng ya Kapa
go ya go kopela Batswana boipuso (3)

Prysgedig vir Thathe Mangwegape Molatlhwa

Bathlaping, daar is hy die rooie van Molatlhwa,
die man met 'n saak.

Toe hy sy voet neersit in die parlement,
die Wetgewende Vergadering van die Tswana by Mmabat
het die parlementariërs gebrom; hulle het onderlang
gebrom, deur hulle stemme te verlaag.
Hulle sê daardie rooie van Molatlhwa
se voete het nie reg getrap (geval) nie;
hulle het verkeerd getrap (geval)
met die verkeerdheid van bose manne.

Hulle sê sy horings is nie mooi gevorm nie;
die een wys na onder en die ander wys na bo.

Toe hulle nog dink hulle sal,
hulle sal my mond snoer,
die Minister van Bophuthatswana se voete het hulle
gesien,

wat in die rigting van die Suide wys;
hulle wys Suid in die rigting van die Kaap
om vir die Tswanas onafhanklikheid te gaan vra

yo bo tletseng.

20

Erile a boa namane ya tholo,
a tla ka ditsholohetso tse di thabisang pelo.
Bana ba Batswana ba ipela ka ba utlwa
tse di tswang mo molomong wa Tautona
gore boipuso re setse re bo amogetse.

25

Ema ka dinao, namane ye khunou,
ba go lebe jaaka o apesitwe ketane,(4)
ketane ye e tshwaraganetseng Bophuthatswana
le mafatshe a mangwe,

ka o le morwa Moledi(5) wa ditshaba,
morwa Moledi wa yo sekeng a belediwa
go tla go apara.

30

O belediwa thethe le ha e raleitse
motho a di diedie tsa basadi Bo-Naumi(6)
mosadi wa bone ga ke a tloga.

35

E tle a re o a tloga, a boe mo tseleng;
a re o lebetse thari ya ngwana,
kante ga a lebala thari ya ngwana,
o boela go tlhola gore pitsana ga e ise e še
dikgopo.

wat ten volle vry is.

Toe hy terugkeer, die koedoekalf,
het hy teruggekeer met beloftes wat die hart verbly
Die Tswanas was verbly toe hulle hoor
dit wat uit die mond v n die Minister kom
dat ons het onafhanklikheid reeds ontvang.

Staan op jou voete, rooi kalf,
dat hulle jou bekyk as jy 'n ketting omgehang is,
die ketting wat Bophuthatswana verbind
met ander lande,

want jy is die seun van Moledi van die nasies,
seun van Moledi, wat nie geroep word
om te kom aantrek nie.

Hy word geroep, al is dit ook middernag,
die stadige mens van die vrou van Naomi-hulle
die vrou van hulle vertrek nooit.

As sy vertrek, draai sy op pad om;
dan sê sy sy het die kind se abba vel vergeet,
terwyl sy nie die kind se abba vel vergeet het nie,
maar gaan terug om te kyk of haar potte nie aanbrand
nie.(die potte se ribbes nie brand nie.)

Tlhomama jaaka leje le tona, Tholo,(7)

40 motho wa kgomo tsa masusu-konoto,(8)

majakomo tsebe le nngwe.

Motho a makhikhitsana le kgomo tsa maroba
tse di sekeng di gangwa motshegare.

Di gangwa bosigo;

45 tse di sekeng di gangwa bosigo;

di gangwa motshegare bosigo bo sele.

Ke letse ke re ke a go batla maina a gago
kwa go mogoloo kwa go Botshipi,(9)

ke letse ke sa a bona

50 ka ba ka itlhoboga

ka sala ke eme mo godimo ga baesekele

ka leoto le le losi

jaaka ekete le golegilwe ka losika.

Bone ka bona ba heta, BoMontsho(10) kwa morago;

55 ba heta ba tsholeditse dinao jaaka batho ba ile
go batla monate wa bogadi.

Erile ke itlhoboga, ka hapogela kwa go
Kibaba(11) o RraBantobetse.

Ka ithaa ka re ga nkitla ke tsa'a sepe mo go
ene Morolong,(12)

60 a ya a nthantologela jaaka tlhale e tswa mo
hutseng.

Staan vas soos 'n groot rots, Koedoe,
'n mens van die beeste waarvan die helfte van die
oor afgesny is,

die eter wat die een beesoer eet.

'n Mens van die hoë bome en wilde jong beeste
wat nie bedags gemelk word nie.

Hulle word snags gemelk;

hulle word nie snags gemelk nie;

hulle word bedags gemelk as die nag verby is.

Ek het gister jou name gaan probeer soek

by jou ouer "broer"; by Tshipo-hulle,

maar ek het dit gister nie gekry nie

en ek het toe moed opgegeë

en ek het bly staan op die fiets

op een been

asof dit vasgemaak was met 'n tou (sening).

Ek het toe vir Montsho-hulle gesien, agter verby
gaan;

hulle het haastig gelyk soos mense maak as hulle
op soek is na die lekkerte van die 'lobola!'

Toe ek moedeloos was, het ek afgedraai na
Kibaba van RraBantohetse.

Ek het my verbeeld dat ek niks by hom gaan vat nie,
die Morolong,

maar hy het my alles vertel (afgerol soos garing van
'n hoed).

No. 29

Die prysgedig is voorgedra aan Minister T.M. Molatlhwa toe hy President Mangope vergesel het na Kaapstad in verband met onderhandelings. Hulle het met die Suid-Afrikaanse Regering onderhandel oor sekere aspekte van die onafhanklikheid van Bophuthatswana.

- 1) Minister T.M. Molatlhwa, Departement van Buitelandse Sake, Republiek van Bophuthatswana.
- 2) Met sy aanstelling as Minister van Buitelandse Sake.
- 3) Die onderhandelings met die Suid Afrikaanse Regering.
- 4) Die pos van Minister van Buitelandse Sake.
- 5) Voorouer van Minister Molatlhwa.
- 6) Voorouer van Minister Molatlhwa.
- 7) Word aangespreek op die totemdier van sy stam.
- 8) 'n Sekere merk waarmee die Tswanas hulle beeste aan die oor merk.
- 9) 'n Senior oom van die Minister.
- 10) Familie van die Minister.
- 11) Die stamsekretaris van Hoofman T.S. Mangwegape, Taungdistrik.
- 12) Die stamsekretaris behoort aan die Barolongstam, en word hier genoem op sy stamnaam.

Pako ya ga Kgosi Gopane

Ke kgosi Gopane wa 1850,(1)

ha a buledisa Bathoeng.(2)

A tsile go mmitša a re,

a ye go ba(3) thusa ntwa le Balete;(4)

a boa fa go RraBupi.(5)

5

Ga e a thugana noga ya matlhware?

Ga e a thuga noga ya matlhware?

ka Nkutlo(6) e tshel'la metswedi ya go Marwala(7)

go tswa Morubise(8) morwadie Sebogodi.(9)

Lo ikaege sedikwane(10) lo bone

lo bone noga ya matlhware e ntse e itoga
dimele-methe.

10

RraMagaladi(11) o ngala sebata,

o o ngadileng ntlo ya ga mogolowe,

ya ga mokgalagadi yo boikanyo;

a re ga nke ke tshela

a re ke a ila, ke sale mosimane wa kgosing.

15

Prysgedig van Kaptein Gopane

Dit is kaptein Gopane van 1850,

toe hy vir Bathoeng vergesel het.

En hy hom (Bathoeng) kom roep het en gesê het,
hy moet hulle gaan help veg teen die Balete;
hy het omgedraai by RraBupi.

Het hy nie stukkend gestamp (gedruk) die lui=
slang nie?

Hy het nie stukkend gestamp die luislang nie?

Hy het, want dit is Nkutlo wat gooi in die fonteine
van Marwala

en Morubise, die dogter van Sebogodi, kom daaruit.
Julle moet rats staan en op die uitkyk wees

en kyk uit vir die luislang as hy hom opgekrul het.

RraMagaladi is vies vir die roofdier,

hy wat vies is vir die huis van sy ouer broer,

van die dienaar wat getrou is;

hy sê hy sal nie lewe nie

hy sê hy haat, hy is nog die kaptein se veewagter=
tjie.

Mamphethe, (12) yo o tlhako tsa marumo,
yo o mokotla o dimele-methe,
ga a a tswa; o dipile.
Ere a tla, a dipa.
Wa ema modipa yo o marumo,
o phamotse motho ka sekgetshana
a mo latlhela kwa morago ga batho.

Mamphethe, met die voete soos assegaai,
met die breë rug (geplooiëde rug),
hy wou nie uitkom nie; hy het geweier en was astrant.
Toe hy uitkom, was hy astrant.
Hy het astrant gestaan die dappere van die assegaai,
hy het 'n mens aan sy flenters gegryp
en hom agter die mense gegooi.

No. 30

Die prysgedig is opgedra ter herinnering aan Kaptein Sebopiwa Gopane wat omstreeks 1850 oor die Bahurutshe regeer het. Die Balete, 'n stam wat op die grens tussen die Lehurushe-distrik en Botswana gebly het, het vee geroof van die Blankes in die omgewing. Die Boere het 'n strafekspedisie teen die Balete gestuur en hulle het daarop gevlug na Kaptein Bathoeng te Kanye in Botswana.
Die Boere het hulle agternagesit, maar Kaptein Bathoeng het teenstand gebied en sodoende die Balete beskerm. Omdat die Boere nie teen Bathoeng wou veg nie, is die strafekspedisie afgeelas.
Na 'n tyd het daar onenigheid tussen die Balete en die Bangwaketse van Kaptein Bathoeng ontstaan oor grondgebied. Kaptein Bathoeng het kom hulp vra by Kaptein Gopane om hom te help om die Balete uit sy grondgebied te verdryf. Kaptein Gopane het so gedoen en die Balete is in die rigting van Francis's town in Botswana verdryf.

- 1) Kaptein Sebopiwa Gopane, wat omstreeks 1850 oor die Bahurutshe regeer het.
- 2) Kaptein Bathoeng wat omstreeks 1850 oor die Bangwaketse te Kanye, Botswana regeer het.
- 3) Verwys na Kaptein Bathoeng en sy volgelinge.
- 4) Die groep wat gevlug het vanuit die Lehurutshedistrik na Kaptein Bathoeng, na konfrontasie met die Boere.
- 5) Hoofman onder Kaptein Gopane.
- 6) Spruit in die Lehurutshedistrik.
- 7) Opedroogde fontein in Lehurutshedistrik.
- 8) Die dogter van Sebogodi II.
- 9) Sebogodi II wat oor die Bahurutshe regeer het.
- 10) Kan ook vertaal word as: julle moet in 'n kring staan en alkante kyk.
- 11) Jonger broer van Kaptein Gopane.
- 12) Kaptein Sebopiwa Gopane se vrou.

BIBLIOGRAFIE

- ABRAHAM, J.H. : Bantoe Onderwysblad, Mei 1971.
- BEIER, U. : African Poetry, Cambridge Press, 1966.
- BEIER, U. : Yoruba Poetry, Cambridge Press, 1970.
- BOWRA, C.M. : Heroic Poetry, London Macmillan 1952.
- BREED, J. : 'n Oorsig oor die moderne Noord Sotho
Letterkunde tot 1954, M.A. Verhandelings,
Universiteit van Pretoria, 1956.
- CALDERWOOD, J.J. en TOLIVER, H.E. : Perspectives on
Poetry Oxford University Press. 1968.
- CLARKE, Kenneth and Mary : Introducing Folklore,
Oxford University Press. 1965.
- CLOETE, T.T. : Beskouings oor die Poësie, Van Schaik,
1957.
- COPE, J. : Izibongo, Zulu Praise Poems, Oxford Library
Clarendon Press. 1968.
- DAMANE, M. and SANDERS, P.B. : Lithoko Sotho Praise
Poems, Clarendon Press.
Oxford 1974.
- DAMANE, M. Moorosi, Morena oa Baphuthi, Morija, 1948.
- DAMANE, M. Maratha a Dilepe, Morija, 1963.
- DE VILLIERS, M. : Afrikaanse Klankleer, fonetiek,
fonologie en woordbou.
A.A. Balkema Kaapstad 1965.
- DIETERLEN, H. and KOHLER, F. : Les Bassoutos d'autrefois
Mission du Lessauto,
Paris 1912.
- DORSON, R.M. : African Folklore, Doubleday and Company,
New York, 1972.
- DORSON, R.M. : Folklore and Folklife, University of
Chicago Press , 1972.

- DUNDES, A. : The Study of Folklore, Prentice-Hall, Inc. Englewood Cliffs, New York. U.S.A., 1965.
- ENDEMANN, T. : Wat is Bantoe-Poësie? Bantoe Onderwysblad, no. 7, September, 1959.
- FINNEGAN, Ruth : Oral literature in Africa, Cambridge University Press, 1970.
- FINNEGAN, Ruth : Oral Poetry, Cambridge University Press, Cambridge, London, 1977.
- GOODMAN, P. : The Structure of Literature, Phoenix Books, Chicago, 1954.
- GRANT, E.W. : The Izibongo of the Zulu Chiefs, Bantu Studies no. 3, 1927.
- GROENEWALD, P.S. : Die Struktuur van die Verssisteen in die Ongeskrewe Woordkuns en in die Geskrewe Letterkunde van Noord Sotho, Ongepubliseerde D. Litt. Proefskrif, Pretoria Universiteit, 1966.
- GROENEWALD, P.S. : Die Studie van die Letterkunde in die Bantoetale, Publikasies van die Universiteit Pretoria, nr. 42, 1967.
- GROVE, A.P. : Woord en Wonder, Nasou, 1962.
- GUMA, S.M. : The form, Content and Techique of Traditional Literature in Southern Sotho, Van Schaik - Pretoria, 1967.
- HODZA, A.C. and FORTUNE, G. : Shona Praise Poetry, Oxford Clarendon Press. 1979.
- JANKIE, H.E. : Lithoko tsa Makoloane, Morija, 1939.
- KHATELA, B.M. : Lipšhamathe, A.P.B. 1954.
- KUNENE, D.P. : Heroic Poetry of the Basotho, Oxford Clarendon Press, 1971.
- KUNENE, D.P. : African Folklore, Redakteur : Dorson R.M. Doubleday and Company Inc. New York, 1972.

- LEKGETHO, J.M. en KITCHIN, M.S. en N.H. : Boswa jwa Pua
Pula Press,
1977.
- LESENYANE, J.B. : Letlhaku le le Gologolo, Van Schaik
Pretoria, 1963.
- LESTRADE, G.P. : The Critic Vol. IV no. 1, The
Specialty Press, Wynberg, C.P.,
1935.
- LESTRADE, G.P. : The Bantu-speaking Tribes of South
Africa, Routledge, London, 1937.
- LESTRADE, G.P. : Traditional Literature, London Routledge,
1937.
- LESTRADE, G.P. : Bantu Praise Poems. The Cretic Vol. 4
no. 1, 1935, Roma Magazine, Roma,
Basutoland, 1941.
- MAKHAYE, N.J. : Isoka Lakwazulu, Witwatersrand University
Press. 1972.
- MANGOAELE, Z.D. : Lithoko tsa Morena a Basotho, Morija,
1965.
- MAPETLA, J. : Liphoofole, Linonyane, Litaola le Dithoko
tsa tsona, Morija, 1966.
- MATSHOGO, L.D. : Bonno-Botlwaelo, Via Afrika Limited.
- MKIZE, E.E.N.T. : Imbongi Kaphalo, Shuter en Schooter,
1953.
- : Mogorosi II, Hermannsburg Mission Book
Depot, Rustenburg, 1959.
- MOKGALANG, J.S. : Meênô le Dirêtô, J.L. van Schaik,
Pretoria, 1957.
- MOLETSANE, J.E. : Tshimologo ya motse wa Motswedi
mo pusong ya ga Sebogodi, A.P.B.
Johannesburg.
- MOLOTO, E.S. : The Growth and Tendencies of Tswana
Poetry, Proefskrif - Unisa, 1970.
- MOLOTO, E.S. : Bantoe Onderwysblad, September 1972.
- MOPHAPELOA, M.D. : Letlole la Lithoko tsa Sesotho,
A.P.B. 1950.

- MOROKE, S.A. : Lobisa Radipitse, A.P.B. Bona Press,
Johannesburg.
- MOTLHAKE, S.F. : Metsweding ya Pòkò, Van Schaik,
1979.
- MOTLHASEDI, G.C. : Moepatshipi ga a Bone, Van Schaik,
1965.
- NGCONGWANE, S.D. : Publikasies, Reeks 3 no. 11,
Zoeloeland Universiteit, Empangeni, 1975.
- NIENABER, C.J.M. en NIENABER-LUITINGH, M. : Woordkuns,
A.P.B. 1952.
- NKABINDE, A.C. : Zulu Prose and Praises, Zululand
Times Eshowe, 1976.
- NTULI, D.B. : Bantoe-Onderwysblad, Junie 1972
- PHALA, D.M. : Kxomo 'a Tshwa : Maina a dikgoši le a
baxoma, A.P.B. 1935.
- RADIN, P. : Belligen Series XXXII, Pantheon Books,
New York, 1952.
- RAMOKGOPA, E.M. : Mofolletsi wa Gammathaba, A.P.B.
1955.
- RAMOSHANA, Tigerkloof Magazine, no. 16 of 1934.
- SCHAPER, I. : Praise Poems of Tswana Chiefs, Oxford
Clarendon Press, 1965.
- SCHONEES, P.C. SWANEPOEL, C.J., DU TOIT, S.J., en
BOOYSEN, C.M. : HAT. Voortrekkerpers,
1965.
- SCHONEES, P.C. en VAN BRUGGEN, J.R.L. : Inleiding tot
die studie
van
Letterkunde,
Deuseau en Kie,
1937.
- SEBONI, M.O.M. : Maboko, Maloba le Maabane, Via
Afrika Limited, 1958.
- SEBONI M.O.M. : Diane le Maele a Setswana, The Lovedale
Press, 1976.
- SEBONI, M.O.M. : Molema, Ngaka Modiri, Thanda Press,
King William's Town.
- SEKOAI, S.N. : Ntho di a bonwa go tsamaiwa, Oxford Press,
1951.

- THOBEGA, C.L.S. : Molodi wa Lošalaba, Van Schaik, 1976.
- THOBEGA, C.L.S. : Masa a Sele, Van Schaik, 1979.
- TSIU, A.K. : Lipapali le Lithothokiso tsa Basotho, Morija Book Depot, 1954.
- TSWELELOPELE, : September 1978, Mei 1979, Craft Press, Babelegi, Bophuthatswana.
- VAN ZYL, H.J. : Praises in Northern Sotho, Afrikaanse Pers Boekhandel, Johannesburg, 1949.
- VILAKAZI, B.W. : The Conception and Development of Poetry in Zulu, Bantu Studies Vol. 12, 1938.
- VON STADEN, P.M.S. : Publikasiereeks no. 46, Redakteur : Van Rensburg F.I.J., Tafelberg Uitgewers 1975.
- YELLEND, H.L. : A Handbook of Literary Terms, London, 1962.